

Ministarstvo ekonomije / Sektor za energetska efikasnost

**Obuka o upravljanju energijom i
energetskoj efikasnosti**

Energetska efikasnost zgrada (omotač zgrade-građevinske tehnike)

Pripremljeno pod okriljem projekta
“Tehnička pomoć za implementaciju Sporazuma o energetske zajednici”
Projekat koji finansira EU i kojim upravlja
Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori
TA-EnCT projekat implementira EXERGIA (vođa projekta), Mercados, Kantor

SADRŽAJ

Politički okvir

Osnovni koncepti

Građevinske tehnike (omotač zgrade)

EU politički okvir: Direktiva o energetske karakteristike zgrada (EPBD) 2002/91/EC zamijenjena sa direktivom 2010/31/EU

Određivanje energetske karakteristike

Prevazilazi **tradicionalne zahtjeve toplotne izolacije**; uzima se u obzir grijanje i klimatizacija, rasvjeta, topla sanitarna voda, korišćenje obnovljivih izvora energije, dobici od sunca i dr.

Pokušava se ustanoviti **zajednička metodologija** na nivou Evrope za određivanje energetske karakteristike zgrada

Lokalni klimatski uslovi se u potpunosti uvažavaju.

Klasifikacija zgrada u zavisnosti od njihovog tipa, veličine u namjene: stambene, administrativne, škole i sl.

Direktiva o energetske karakteristika zgrada – (nastavak)

Minimalni zahtjevi

Minimalni zahtjevi energetske efikasnosti za različite kategorije novih i postojećih zgrada.

Zahtjevi energetske efikasnosti **primjenjuju se za sve nove zgrade**

Postojeće zgrade takođe su predmet zahtjeva energetske efikasnosti kada se **rekonstruišu**.

Specijalni zahtjevi za javne zgrade (očekuje se da će nova regulativa uvesti obavezu minimalnog procenta javnih zgrada koje moraju biti rekonstruisane svake godine).

Redovan pregled kotlova i sistema klimatizacije

Sistem **redovnih pregleda kotlova i sistema grijanja (>20 kW)** i **sistema klimatizacije (>12kW)**

Direktiva o energetske karakteristika zgrada – (nastavak)

Sertifikovanje energetske karakteristika zgrada

Sertifikovanje energetske karakteristika zgrada (obavezno za sve nove zgrade i zgrade koje se prodaju odnosno izdaju)

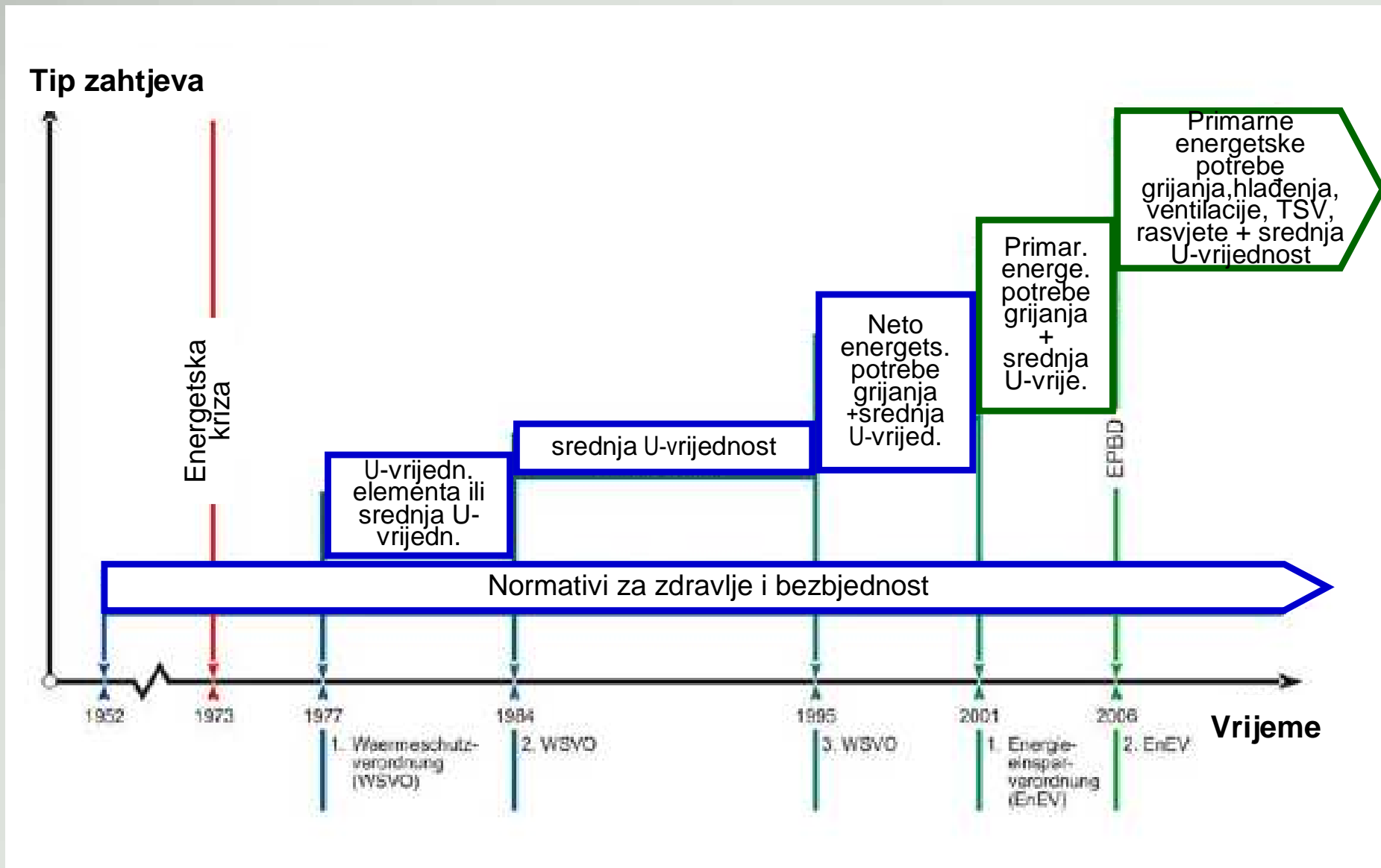
Ideja je da se **energetske karakteristike** uzmu u obzir pri određivanju tržišne vrijednosti zgrade:

- Potencijalni vlasnici odnosno zakupci su **informisani o očekivanim troškovima za energiju**
- Investitori i vlasnici imaju podsticaj** da ugrade energetske efikasne tehnologije i rješenja u svoje zgrade

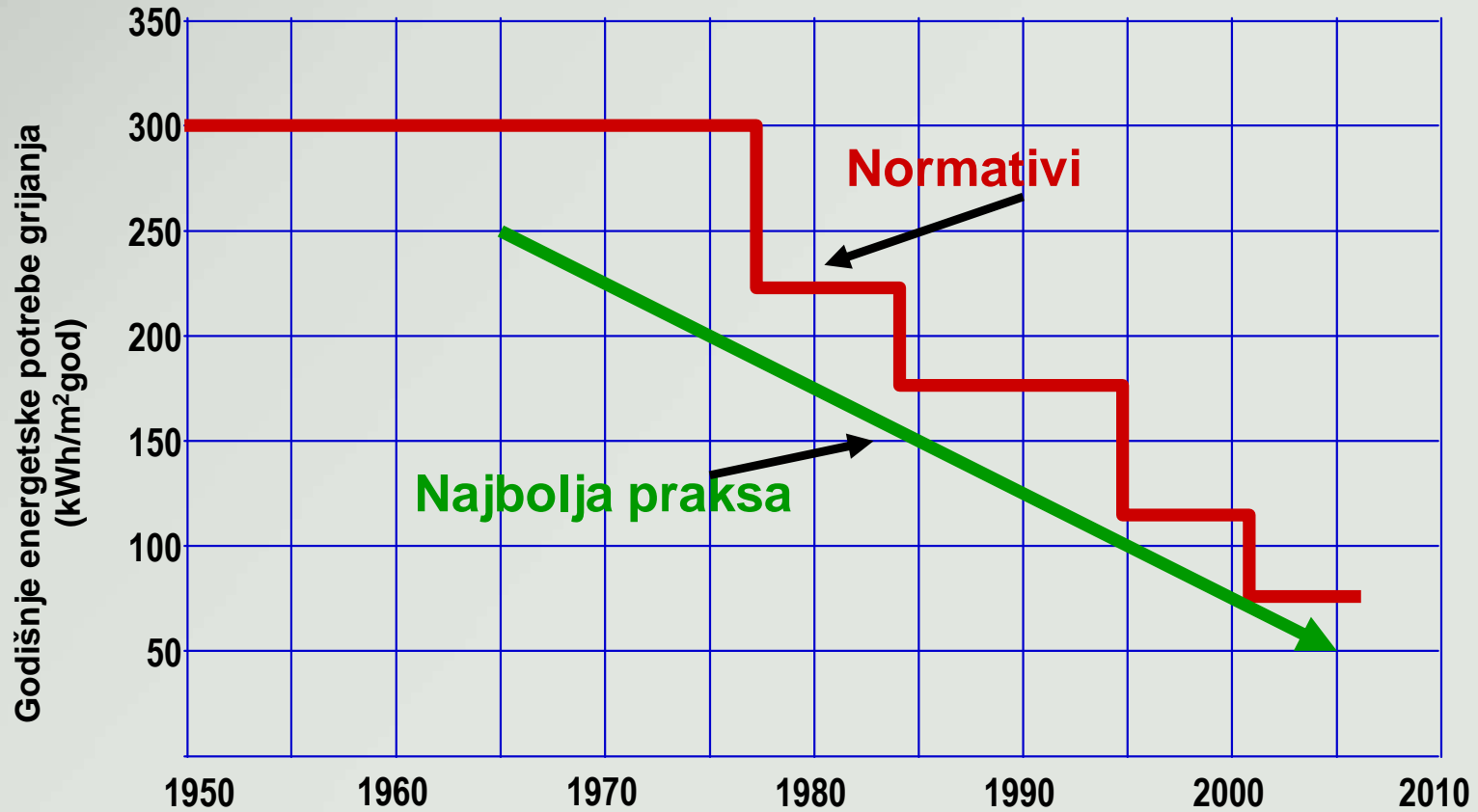
Nadležni organi utvrđuju **referentne vrijednosti** da omoguće **upoređivanje** sertifikata o energetske karakteristika

Razvoj normativa o energetskim karakteristikama zgrada u Njemačkoj

Kako su unaprijeđeni normativi smanjili energetske potrebe u Njemačkoj

Smanjenje godišnjih energetske potreba u jednoj kući kao posljedica poboljšanja normativa

Do 2020 sve nove zgrade budu **ZGRADE SA NULTIM NIVOOM ENERGETSKIH POTREBA (NEARLY ZERO ENERGY BUILDINGS)**:

- vrlo male energetske potrebe
- veći dio energetske potrebe “pokriven” iz obnovljivih izvora energije

Politika u Crnoj Gori

Trenutno se primjenjuju stari jugoslovenski standardi za toplotnu izolaciju (ali se često ne poštuju) - oni odgovaraju njemačkim normativima iz 1977-1984.

Zakon o EE transponuje zahtjeve EPBD direktive (kao što je prethodno objašnjeno).

Pravilnici o energetske karakteristikama i energetskom sertifikovanju zgrada su u izradi.

SADRŽAJ

Politički okvir

Osnovni koncepti

Građevinske tehnike (omotač zgrade)

Osnovni koncepti

Koristimo skupu energiju u cilju obezbjeđivanja određenih nivoa komfora (ugodnosti) u zimskom i ljetnjem periodu.

Korišćenjem modernih tehnika u zgradarstvu, u svim zgradama se može postići prihvatljiv nivo komfora bez pretjerane upotrebe energije koja rezultira velikim računima za energiju.

Jako je važno da zgrada štiti od kiše, hladnoće, toplote, i sunčevog zračenja; to je minimum kojem treba da stremimo.

Unutrašnji toplotni komfor

Osoba se osjeća ugodno ako su SVI ključni faktori unutar određenih “nivoa ugodnosti”:

- temperatura vazduha u prostoriji (strujanje)
- temperatura okolnih površina (zračenje)
- vlažnost (isparavanje – tokom ljeta)

Drugi uticajni faktori su: aktivnost, odijevanje, pol, temperatura tijela i sl.

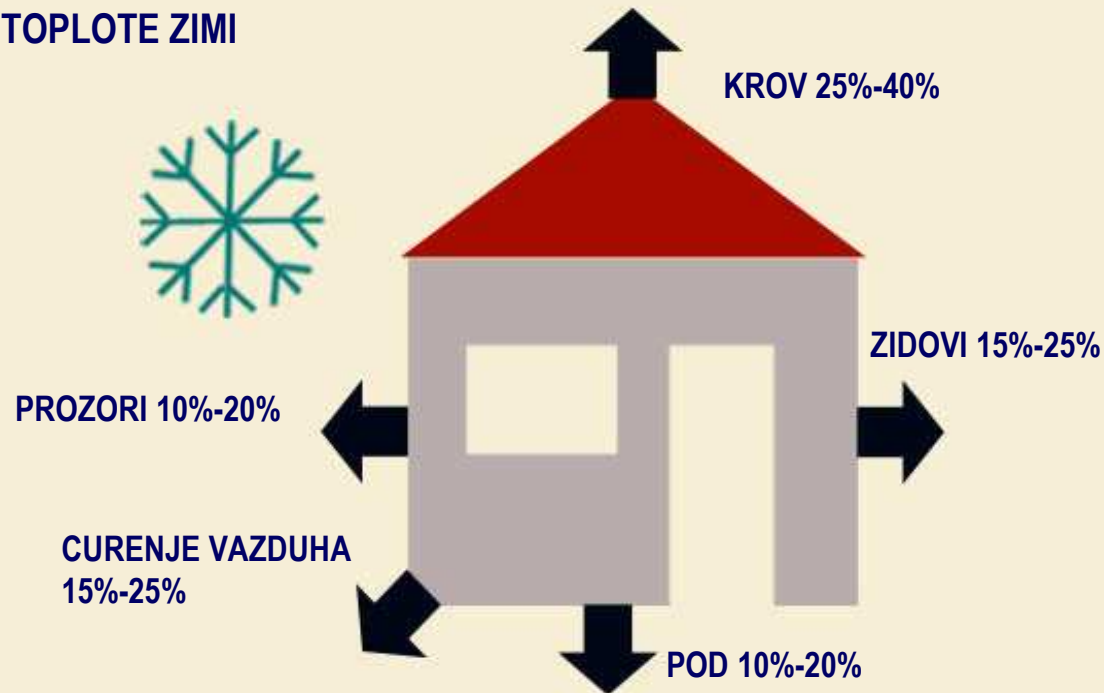

Nemoguća misija za inženjere - održati nivo komfora u ovoj zgradi, bez obzira na potrošnju energije za grijanje i hlađenje (bez napredne, skupe tehnike zastakljenja)

Toplotni gubici tokom zime

TIPIČNI GUBICI
TOPLOTE ZIMI

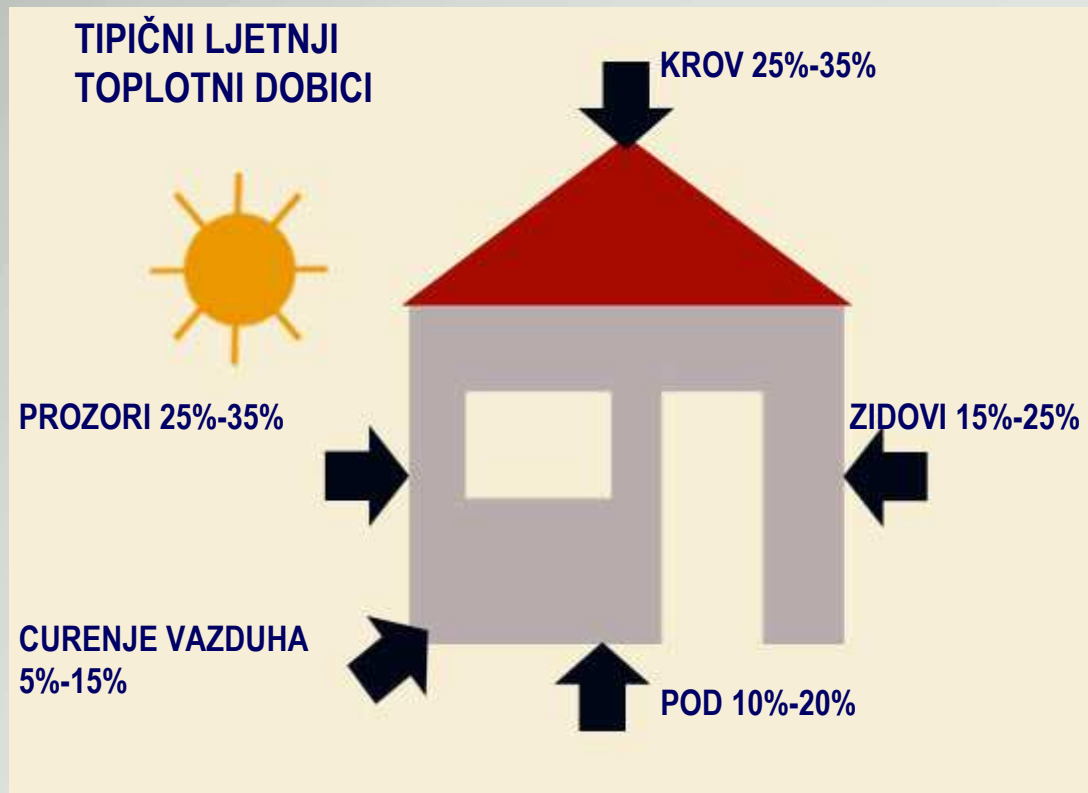

U zimskom periodu zgrade gube toplotu kroz zidove, prozore, vrata, podove, krovove i pretjeranu ventilaciju.

Termoizolalacija, kvalitetno dvostruko zastakljeni prozori i kontrolisana ventilacija mogu smanjiti ove gubitke do 50% ili više, i tako redukovati troškove grijanja.

Opterećenje hlađenja tokom ljeta

Ljeti toplota prodire kroz slabo izolovane zidove i krov, sunčevo zračenje kroz prozore i ventilaciju. Takođe klima uređaji moraju ukloniti svu toplotu proizvedenu od raznih uređaja, rasvjete i sl.

Termoizolacija, **zaštita od sunca, svijetlo obojene spoljašnje površine** i kontrolisana ventilacija značajno poboljšavaju komfor i smanjuju potrošnju energije.

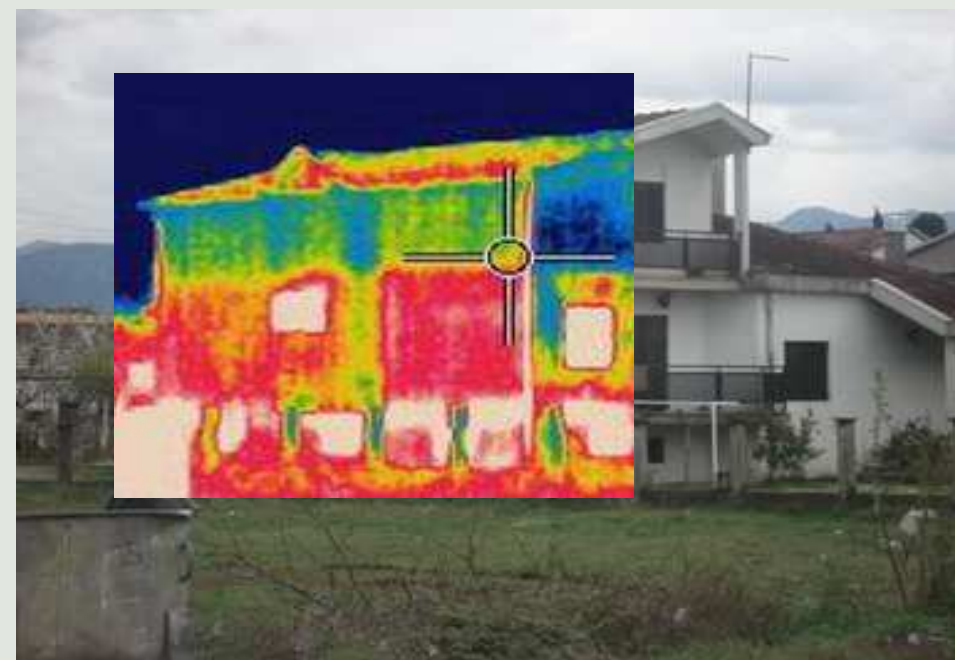

Termo-slika vrjedi 1000 riječi

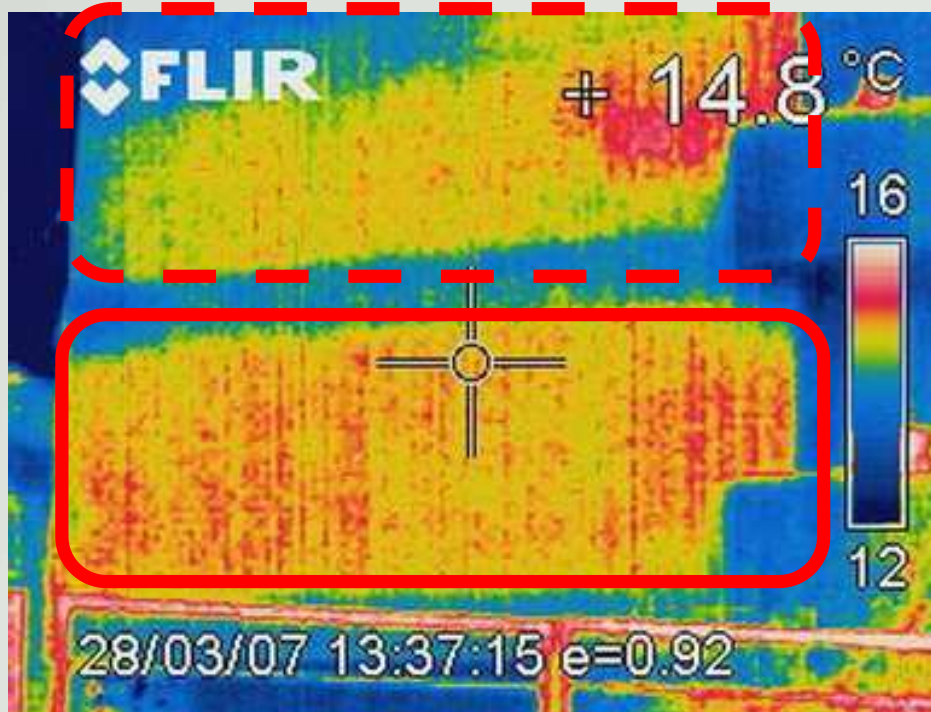
Izgleda u redu...

...ali je potpuno nezaštićena od uticaja toplote i hladnoće

Drugih 1000 riječi

Zid izgleda dobro...

... ali je moguće vidjeti pozicije stanova zbog loše termoizolacije

Nizak nivo svijesti – pogrešne odluke

Pogrešno je smanjiti troškove u toku gradnje i **platiti više nego duplo za energiju do kraja životnog vijeka zgrade**

Zaštita od sunca i bioklimatska arhitektura

Tradicionalna arhitektura je
uvažavala bioklimatske
principe...

...“moderna” arhitektura to ne
čini

SADRŽAJ

Politički okvir

Osnovni koncepti

Tehnike za unaprjeđenje efikasnosti omotača zgrade

Napomena: Određene slike u ovom dijelu prezentacije su uzete iz brošura snabdjevača. Ovo pak ne znači da preporučujemo specifične proizvode ili proizvođače. Postoje na stotine proizvođača i Evropi i na svijetu koji nude slične sisteme i rješenja.

Energetska efikasnost zgrada

Nove zgrade:

- Primjena striktnih specifikacija o energetske karakteristika u toku projektovanja i izgradnje
- Primjena, koliko je to moguće, bioklimatskih principa (orientacija, prirodno osvjetljenje, noćna ventilacija – noćno hlađenje, bioklimatski sistemi)
- Korišćenje obnovljivih izvora energije

Postojeće zgrade:

- Dodavanje termoizolacije u zidove krov i podove
- Dvostruko zastakljeni prozori i vrata sa visoko-kvalitetnim okvirima i malim gubicima energije
- Zasjenčenje staklenih površina izloženih suncu
- Upotreba bioklimatskih sistema i obnovljivih izvora energije (ako je to moguće).

Korisne napomene

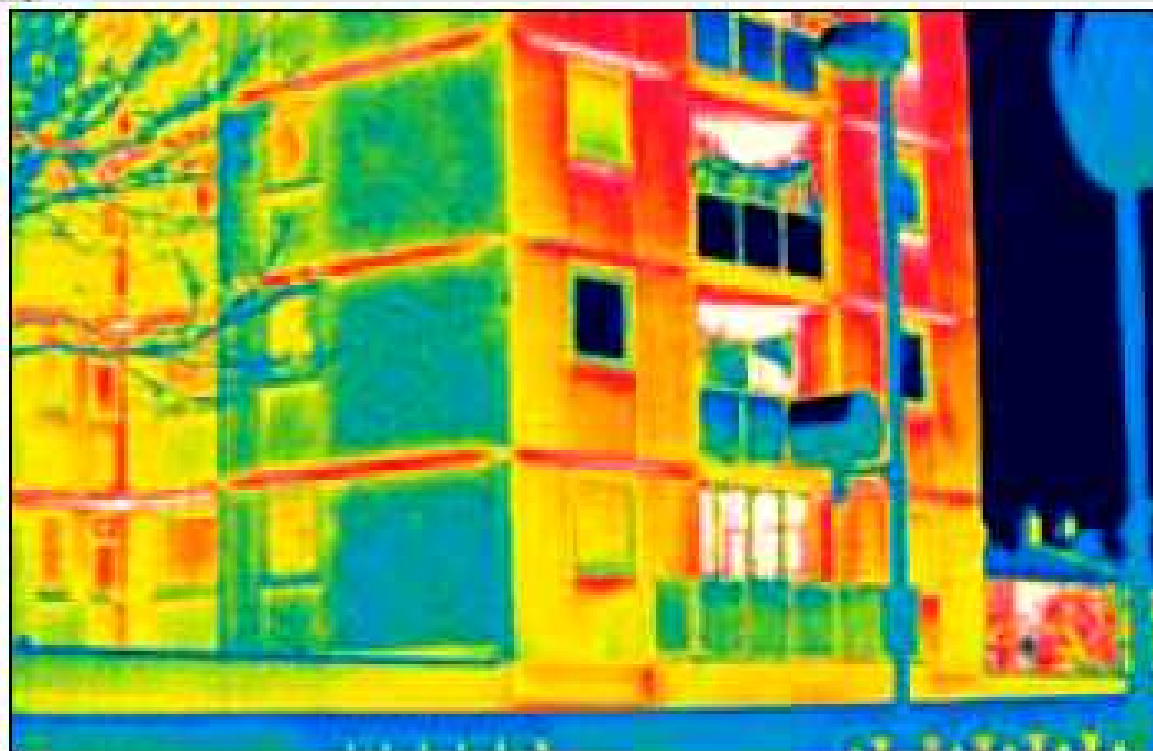
- ❑ Zaštita od sunca i hlađenje je vjerovatno bitnije od grijanja posebno u priobalnom i centralnom klimatskom području
- ❑ Mnogo je jeftinije primijeniti mjere energetske efikasnosti u toku izgradnje zgrade nego naknadno (retroaktivno)
- ❑ Izgradnja takozvanih “bioklimatskih zgrada” ne košta puno više od konvencionalne gradnje – to je više stvar “pametnog projektovanja” ...
- ❑ .... ili drugim riječima, elementarno za svakog profesionalnog arhitektu je poznavanje i primjena bioklimatskih principa. To nije napredno znanje, to je osnovno znanje za današnje arhitekte.

Termoizolacija

Termoizolacija može smanjiti gubitke i do 50%.

TERMOIZOLACIJA ZIDOVA

Tri glavne tehnike gradnje:

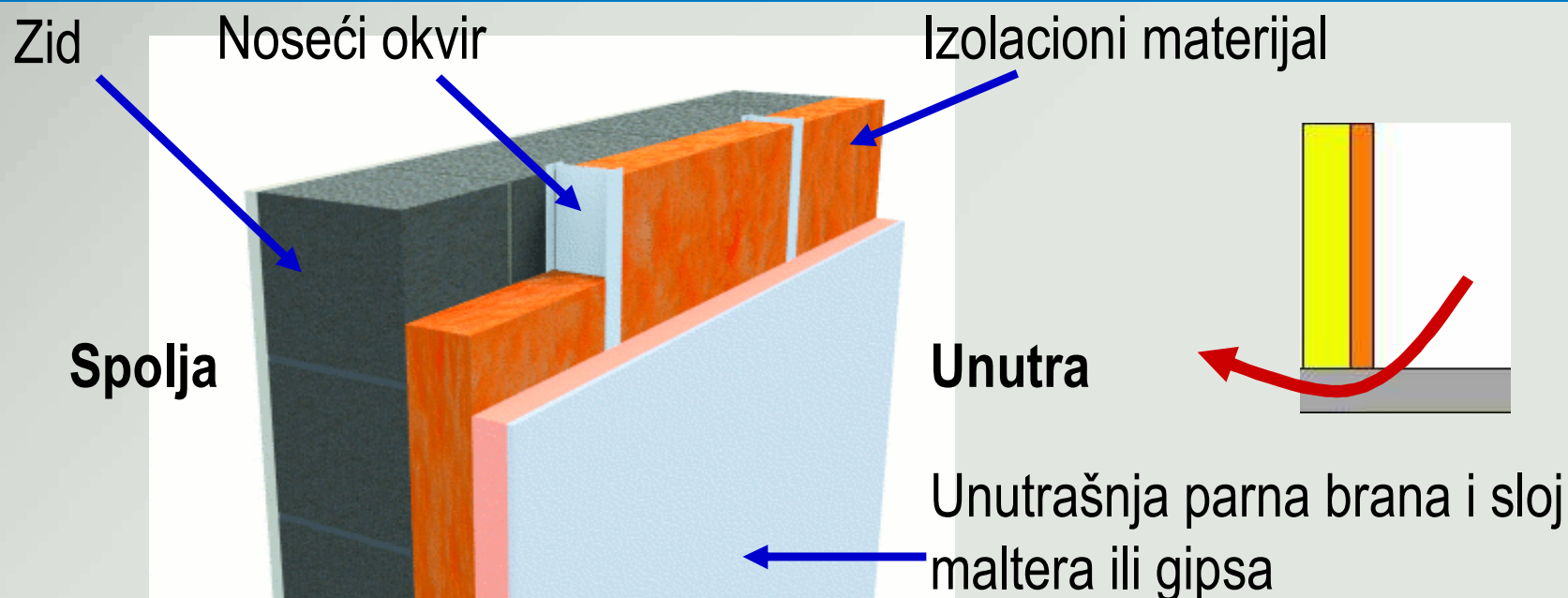
- Unutrašnja izolacija zidova
- Izolacija prostora između dva zida (samo tokom izgradnje)
- Spoljašnja izolacija

Širok izbor izolacionih materijala podesnih za sve namjene sa različitim:

- Mehaničkim svojstvima
- Izolacionim svojstvima
- Apsorbcionim svojstvima (za vodu)
- Zapaljivošću i dr.

Unutrašnja izolacija

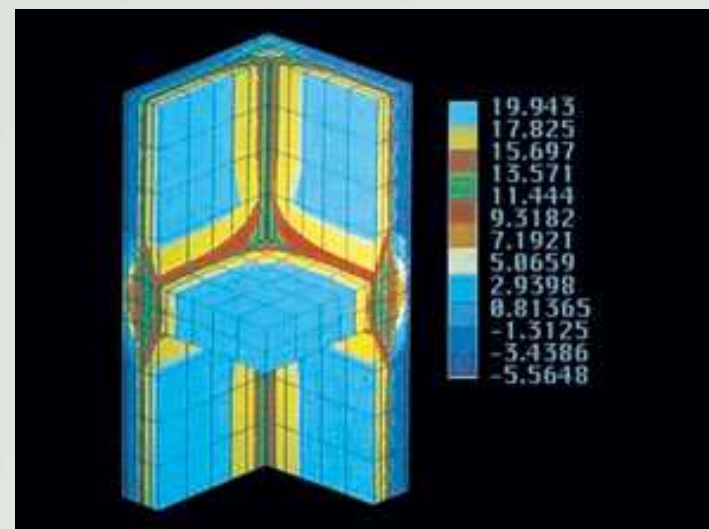
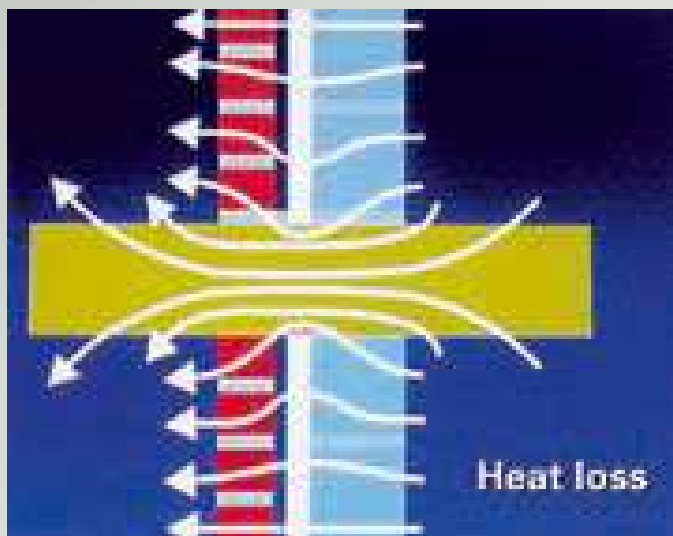

- Izvodljivo na novim ili postojećim zgradama
- Smanjenje unutrašnjeg prostora
- Problematično zbog ugradnog namještaja, zidnih ukrasa, utičnica (šteker) i sl.
- Nizak toplotni kapacitet i inercija, ali brzo zagrijavanje i hlađenje prostora
- Toplotni mostovi nijesu izbjegnuti

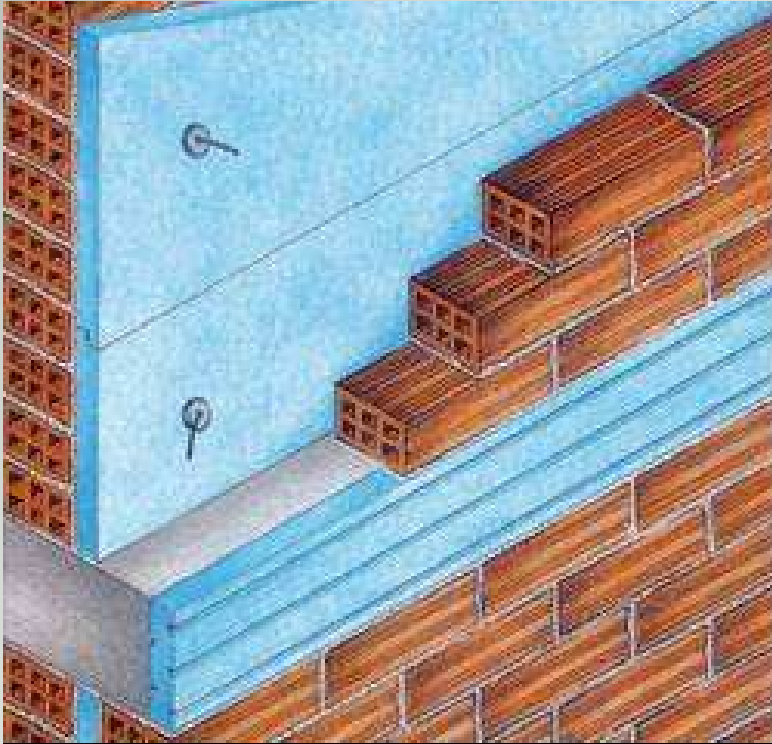
Toplotni mostovi

Kondezacija vlage na hladnim toplotnim mostovima u toku zime

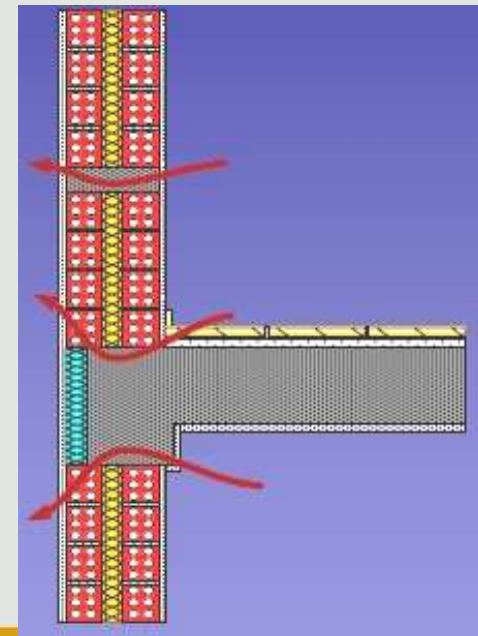
Izolacija prostora između dva zida

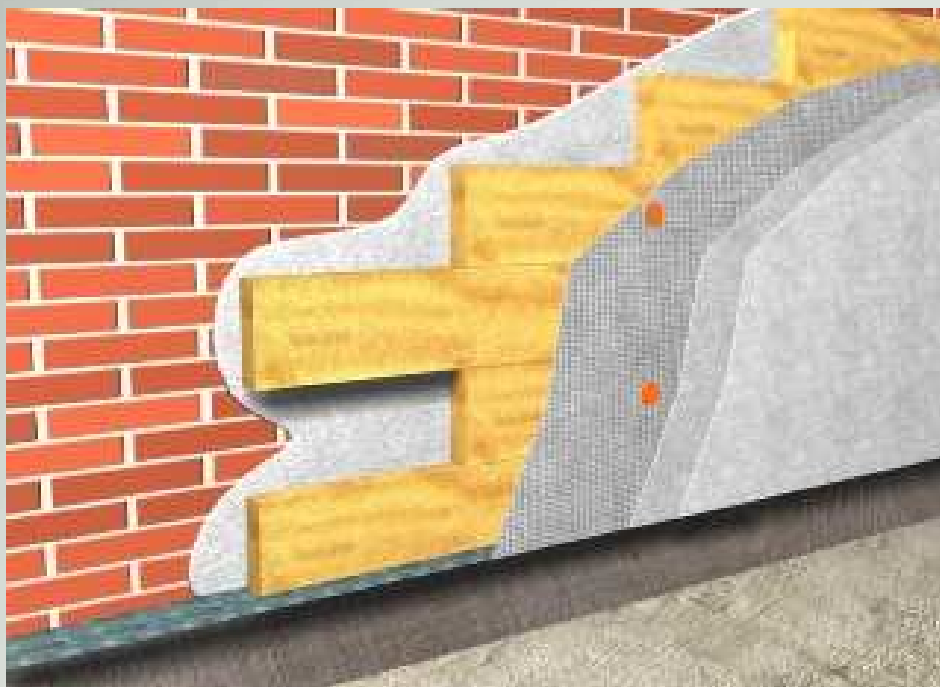
Izolacija prostora između dva zida, koji su najčešće od opeke, je izvodljiva u toku izgradnje

Izolacija betonskog okvira se dodaje u kalupima prije nego što se isti ispune betonom

- Robustna konstrukcija / zaštićena izolacija / niski dodatni troškovi
- Dobra toplotna inercija
- Limitirani toplotni mostovi

Spoljašnja izolacija

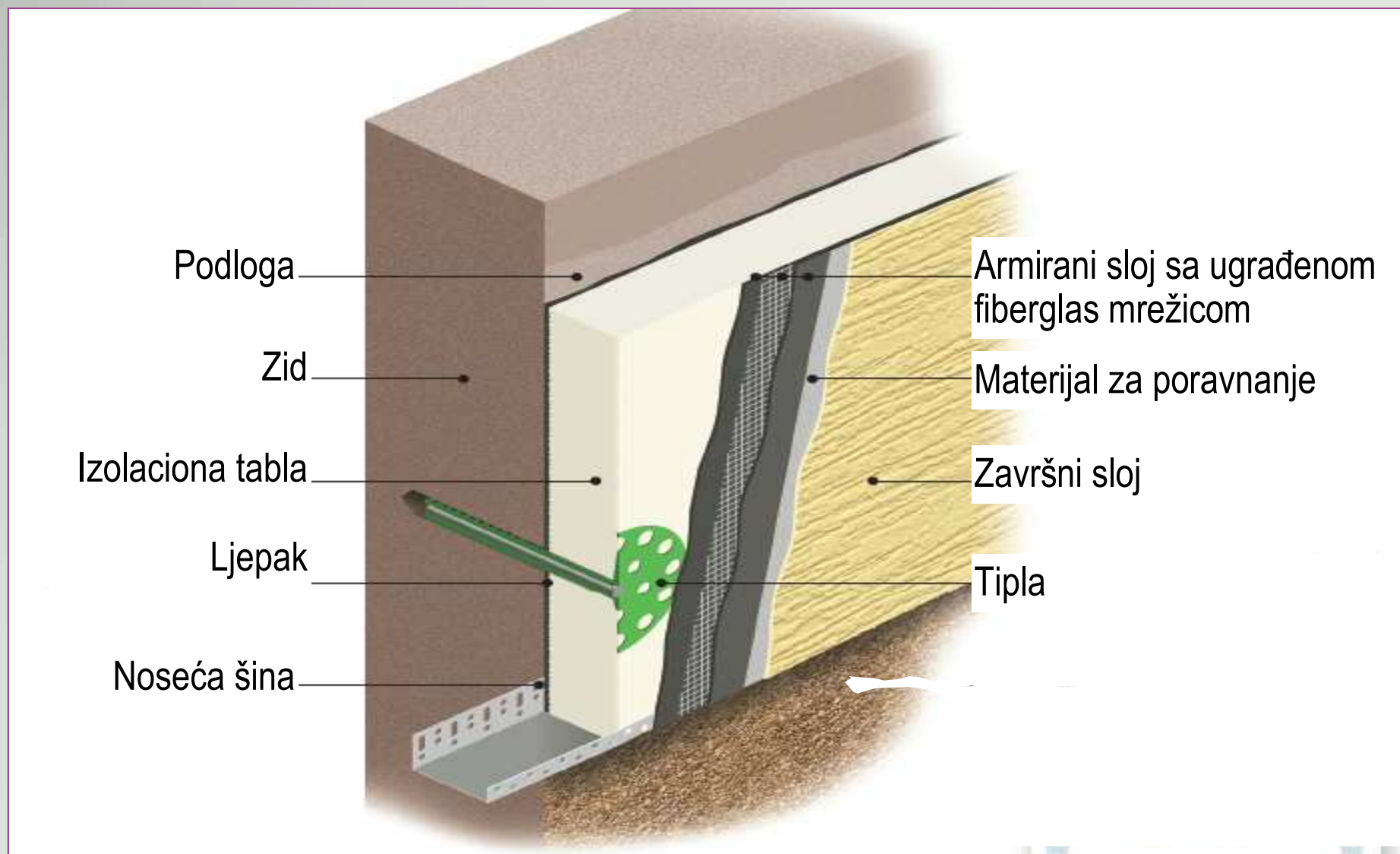

Spoljašnja izolacija zida je izvodljiva kako na novim zgradama tako i na postojećim

- Novi materijali i tehnike obezbjeđuju dobra mehanička svojstva i elastičnost čime se izbjegava pucanje maltera (završnog sloja)
- Potrebno pravilno i pažljivo postavljanje
- Veoma dobra toplotna inercija
- Nema toplotnih mostova

Objašnjenje spoljašnje termoizolacije

Korak 1 : Uklanjanje kablova, cijevi i drugih prepreka

Oluci, klima uređaji

Montažne tende, kablovi

Druge cijevi

Produživanje vodovodnih cijevi

Kablovi, cijevi i drugi elementi moraju biti uklonjeni i ponovo montirani nakon završetka radova

Korak 2 : Priprema zida – VEOMA VAŽAN KORAK!!!

Skela je obično potrebna

Provjera osnovne
površine

Potrebne popravke

Izvođenje popravki

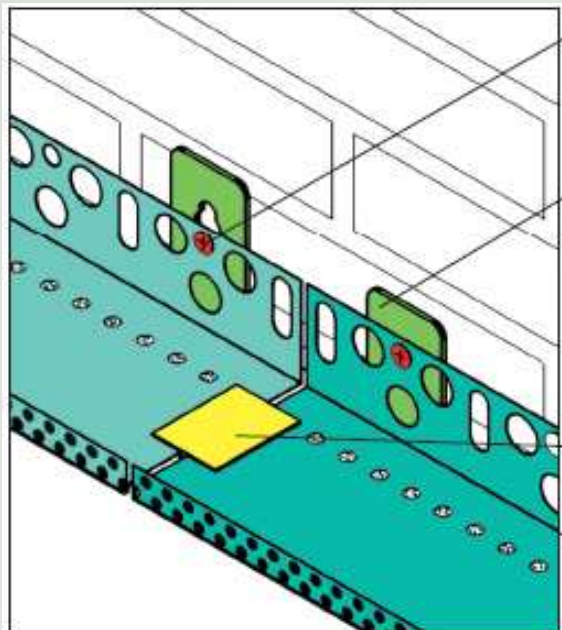
Nanošenje podloge

Korak 3 : Noseća šina

Noseća šina je pričvršćena na donjoj ivici zida

Pričvršćivanje specijalnim tiplovima (šarafima)

Podloške (podmetači) se koriste za **za nivelisanje** neravnina na zidu

Ostavljanje prostora između šina u cilju smanjenja naprezanja materijala

Podloške

Podrška prvom redu izolacionog materijala

Vodič za **nivelisanje** čitave površine zida

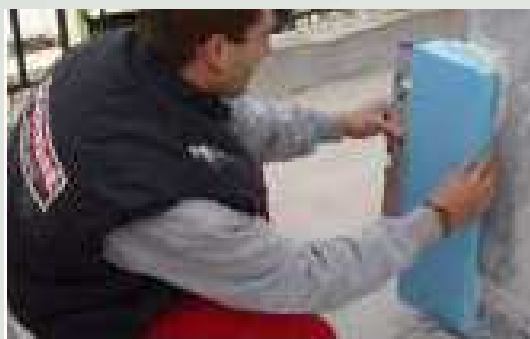

Korak 4: Izolacija uglova – korišćenje posebnih elemenata

Elementi za uglove (ista debljina na obje strane ali ne i dužina)

Izolacija uglova počinje sa noseće šine

Elementi za izolaciju uglova: Spojevi izolacionih tabli ne treba da budu u liniji

Noseća šina i elementi za uglove su vodič (nivelisanje, oslonac) za povezivanje izolacionih tabli.

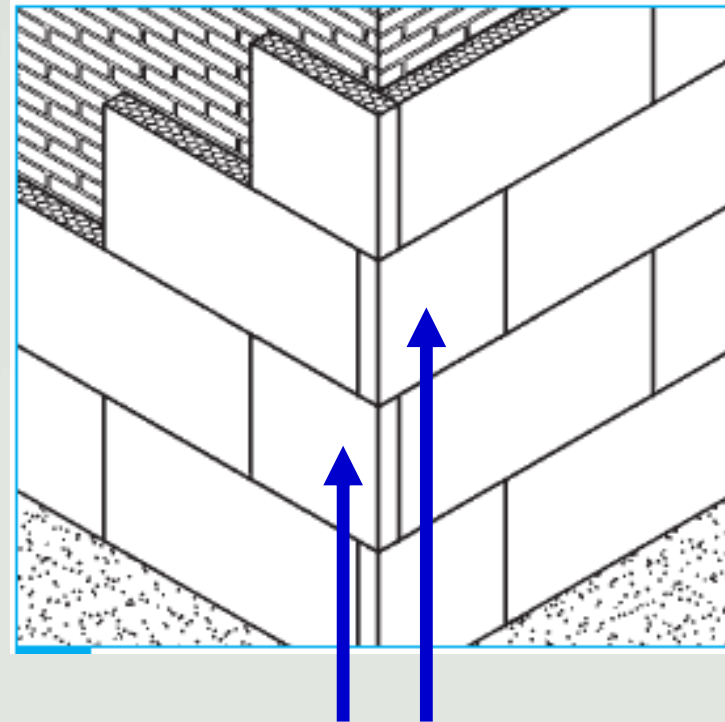

Izolacija uglova – korišćenje klasičnih izolacionih tabli

Alternativno, uglovi mogu biti izolovani korišćenjem klasičnih izolacionih tabli

Uvijek se kao početna tačka koristi noseća šina (dno).

Uvijek se počinje od uglova

Obratiti pažnju kako su table na uglovima zgrade spojene

Korak 5: Postavljanje izolacionih tabli

Raspoređivanje ljepka na krajevima i u sredini izolacione table (omogućava bolje poravnavanje)

ili

Raspoređivanje ljepka po čitavoj površini izolacione table (za ravne zidove).

Ljepak ne smije biti raspoređen na ivicama izolacione table

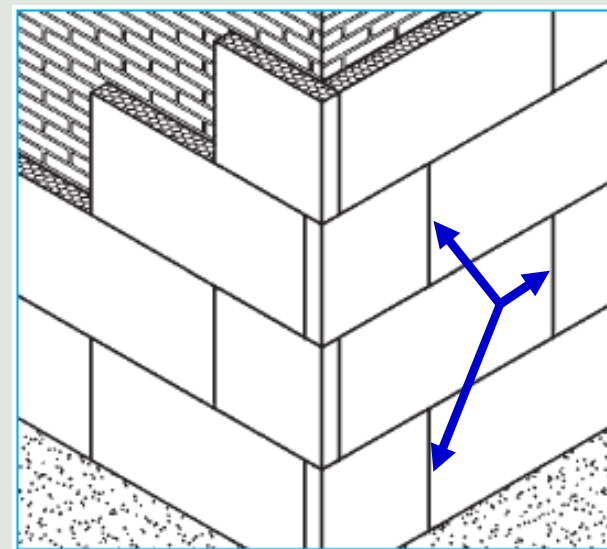

Postavljanje izolacionih tabli

Izolaciona tabla uspješno postavljena

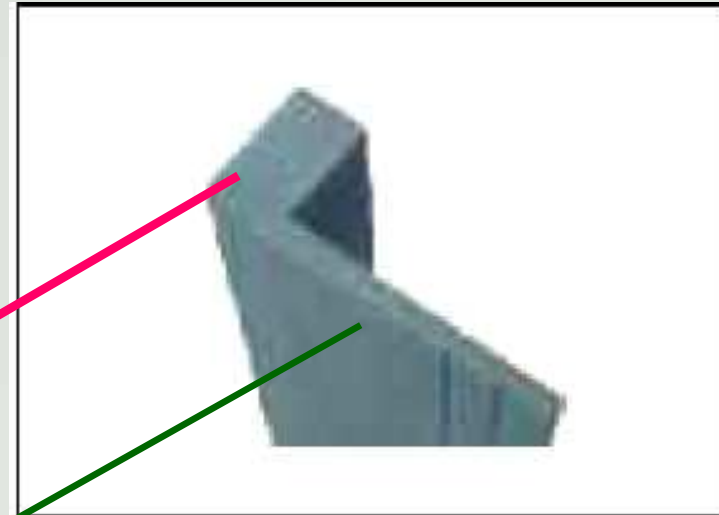
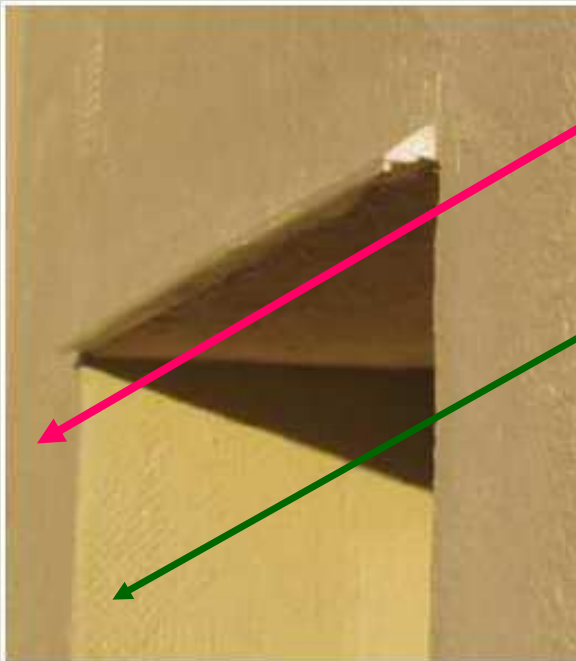
... i podešena

Ivice tabli ne treba da se poklapaju i različitim linijama

Korak 6: Postavljanje izolacije oko prozora i vrata

Izolacija uglova prozora posebnim elementima (manja debljina unutar otvora)

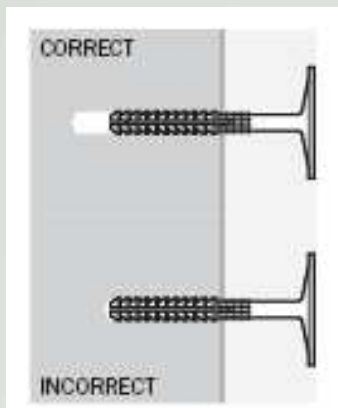
Ponekad se unutrašnja strana ugla otvora prozora ne izoluje. To zavisi od dimenzije prozora.

Korak 7: Mehaničko pričvršćivanje izolacije sa tiplovima

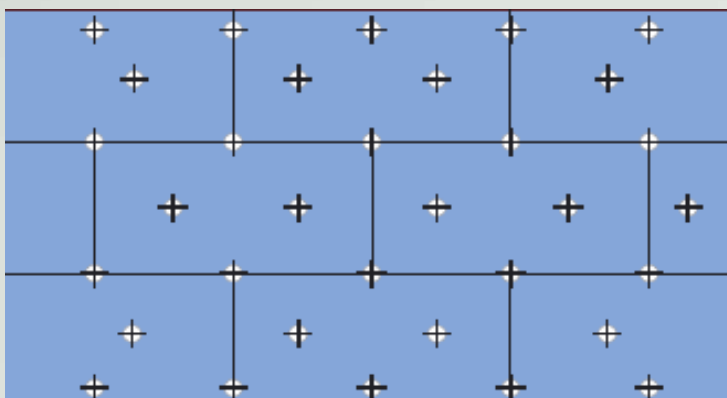
Tipla

Rupe moraju biti pravilno izbušene

Postavljanje tipla

Tiple se postavljaju na uglovima table i u sredini.

Sve rupe od tipli na tabli moraju biti prekrivene

Korak 8: Glačanje

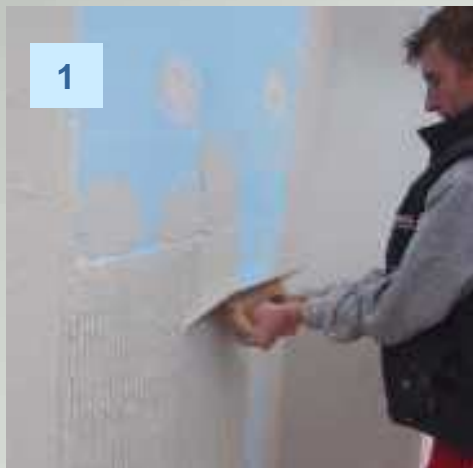
Popunjavanje svih procjepa između izolacionih tabli

Glačanje spoljašnje površine da se obezbijedi ravnoća površine i uklone sve eventualne neravnine

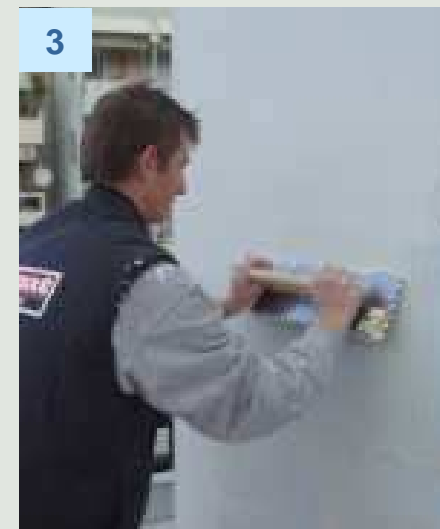
Korak 9: Armirani sloj sa fiberglass mrežicom

Navlačenje sloja maltera na zid

Postavljanje fiberglass mrežice

“Usađivanje” mrežice u naneseni sloj

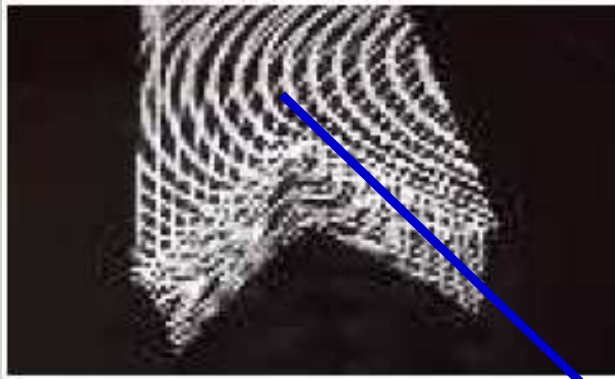

Ravnjanje armiranog sloja

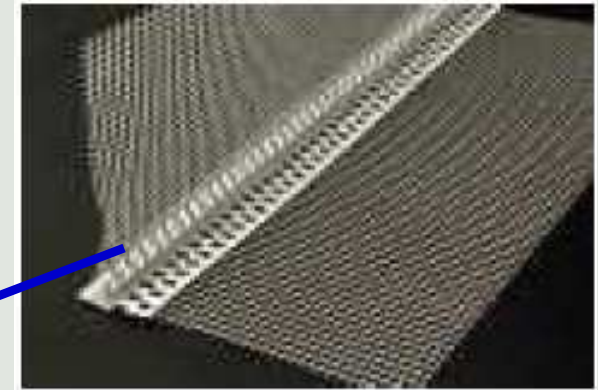
Ukupna debljina oko 4 mm.

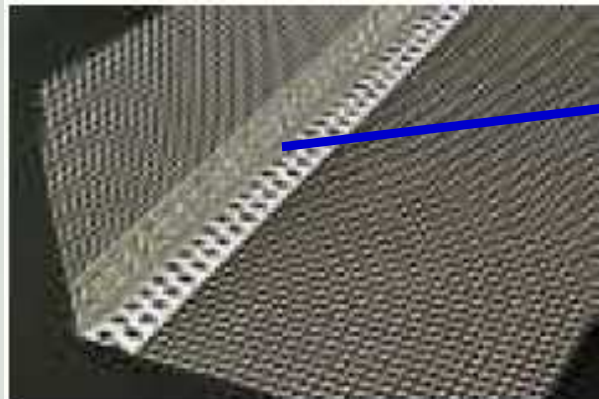
Armirani uglovi – prozori, specijalni elementi

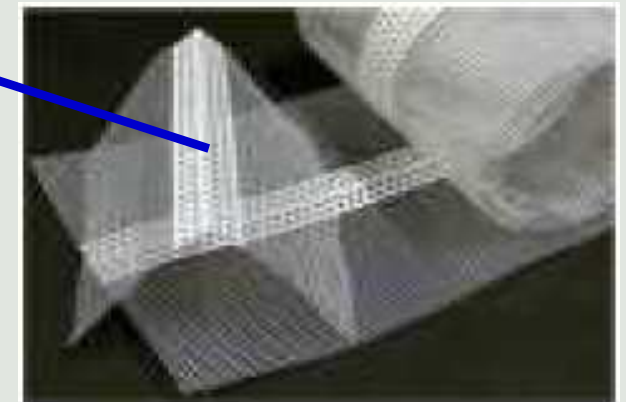
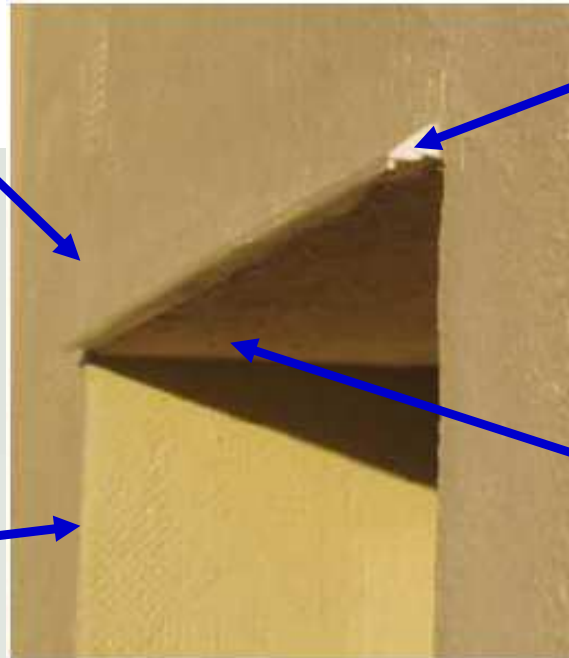
Armiranje tačaka na uglovima

Armiranje uglova sa obezbjeđivanjem nadstrešnice.

Armiranje uglova (zgrade i otvora prozora)

Fleksibilne mrežice za armiranje unutrašnjih uglova

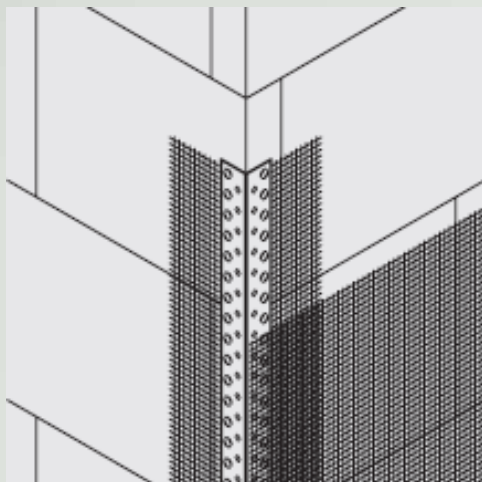

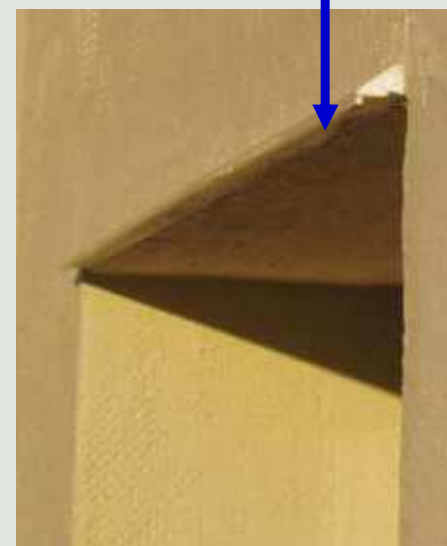
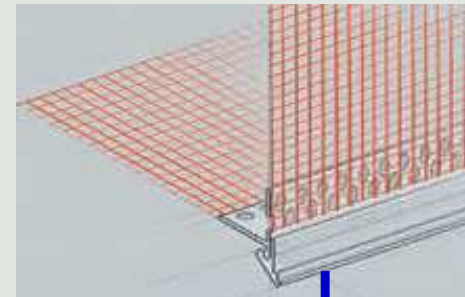
Armiranje uglova – konstrukcioni detalji

ili

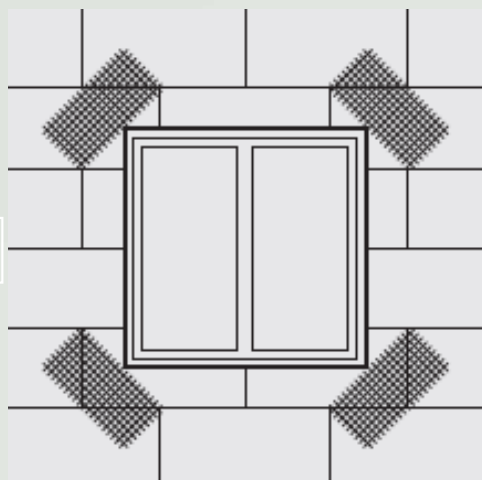
Ugao zgrade

Armiranje uglova sa obezbjeđivanjem nadstrešnice.

ili

Mjesto na uglu prozora / vrata

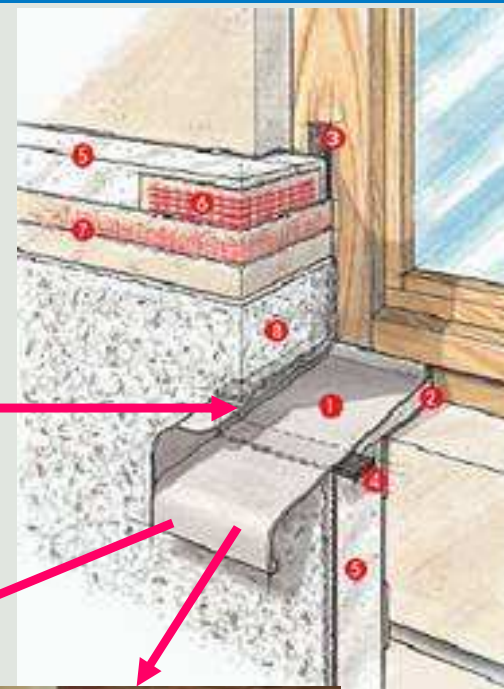

Korak 10: Završnica oko prozora

Donji dio prozora
(početna situacija)

Potreba za produženjem okapnica
(solbanka) nakon ugradnje izolacije

Produženje korišćenjem mermernih
ploča

ili

Produženje korišćenjem
metalnih djelova

Korak 11: Završni sloj

Potrebno je izbrusiti površinu prije nanošenja završnog sloja

Završni sloj je dostupan u različitim bojama – nema potrebe za bojenjem.

Debljina od oko 3 mm.

Nanošenje završnog sloja

Ravnanje završnog sloja

Korak 12: Završni radovi

Ponovno postavljanje:

- Kablova
- Različitih cijevi
- Klima uređaja
- Ostalo

Pomjeranje starih prozora i šuta u prostor za odlaganje

Čišćenje prostora

Korisni savjeti 1

Ne tražite spoljašnju termoizolaciju. Tražite **SISTEM** spoljašnje termoizolacije sa:

- specijalnim elementima: noseća šina, tiple, komponente za uglove i prozore,
- zadovoljavajućom mehaničkom čvrstoćom, slabim absorpcionim svojstvima i samogasivim osobinama izolacionog materijala (u skladu sa ISO standardima)
- specijalnim ljepkom,
- već obojenim malterom sa određenom elastičnošću i dobrim mehaničkim svojstvima kako bi se izbjeglo pucanje,
- najmanje 2 godine garancije...

Izvođač mora dostaviti kompletnu dokumentaciju o materijalima, odgovarajuće ISO sertifikate i uputstva za upotrebu.

Improvizacija kod ugradnje spoljašnje termoizolacije je prošlost.

Korisni savjeti 2

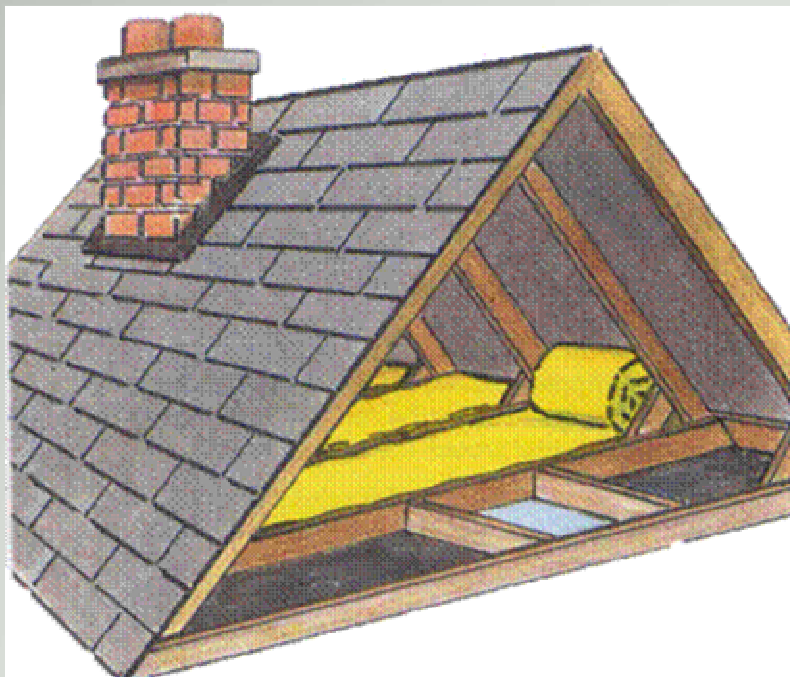
Po mogućnosti **jedan izvođač treba da bude odgovoran i za izolaciju zidova i za zamjenu prozora**, ili makar jedan od mora biti odgovoran za spojeve (između zidova i prozora). U suprotnom vam se može desiti da vam je potreban treći poseban izvođač da popravi spojeve.

Nesporno, ali lako se zaboravlja. Izvođač mora biti odgovoran za :

- demontiranje oluka, kablova, klima uređaja i sl.
- produženje vodovodnih cijevi, držača za spoljašnje jedinice klima uređaja
- ponovno postavljanje oluka i kablova i sl. nakon kompletiranja radova na izolaciji i njihovo bojenje (ako je tako zahtijevano)
- uklanjanje šuta i ostalog otpada u dozvoljeno područje i čišćenje prostora.

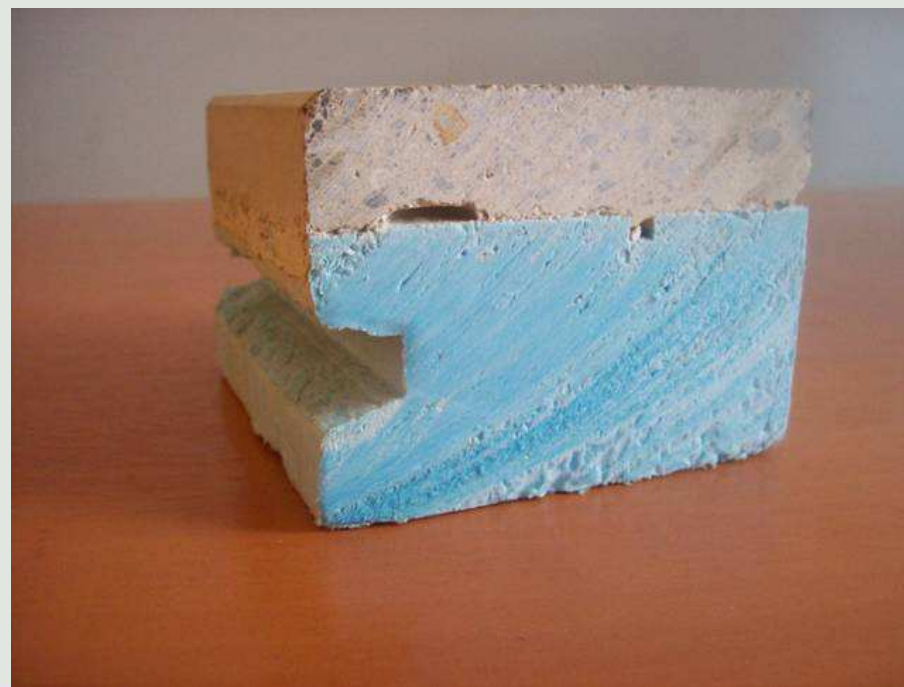

TERMOIZOLACIJA KROVA

Termoizolacija krova
može biti vrlo jednostavna
za ugradnju

Termoizolacija ravnog
krova takođe može biti
jednostavna za
ugradnju.

Termo izolacija ravnih krovova

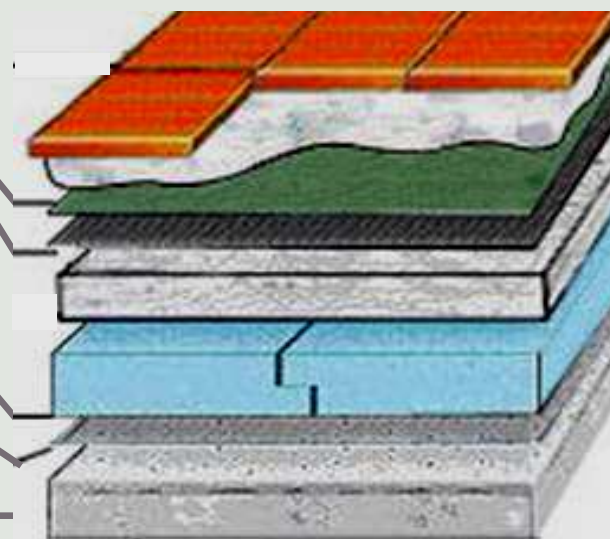
Konvencionalna izolacija

Hidroizolacioni sloj

Termoizolacija

Parna brana

Betonski ravni krov

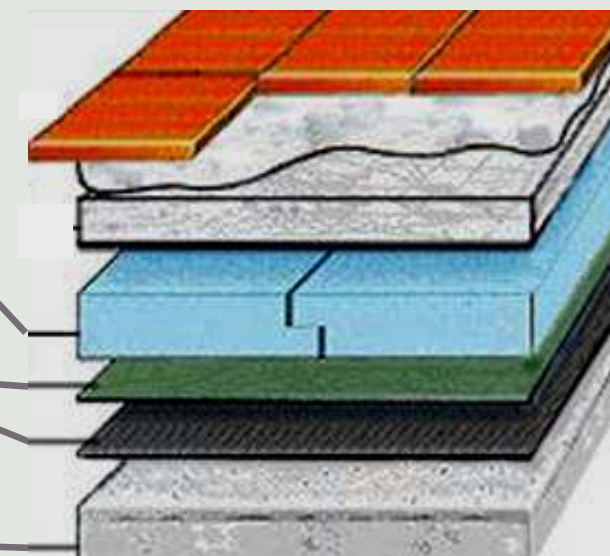

Inverzna izolacija

Termoizolacija

Hidroizolacioni sloj

Betonski ravni krov

Prednosti inverzne izolacije

- Lako se postavlja na postojeće krovove
- Ako su postojeća hidroizolacija i padovi odvoda kišnice u redu, troškovi su mnogo manji.
- Štiti hidroizolacione slojeve od termičkih promjena
- Nema potrebe za parnom branom

Zahtjevi:

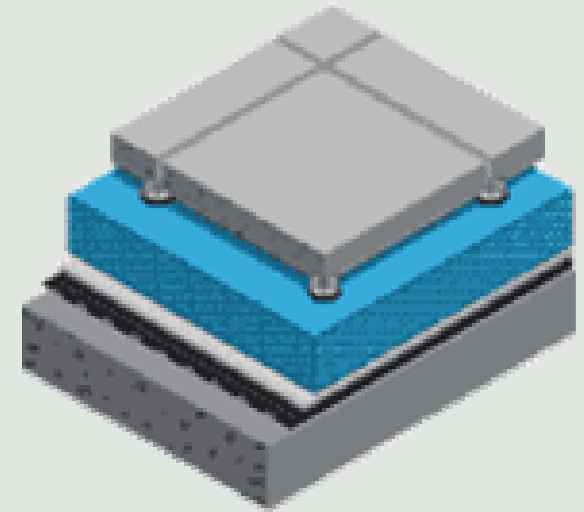
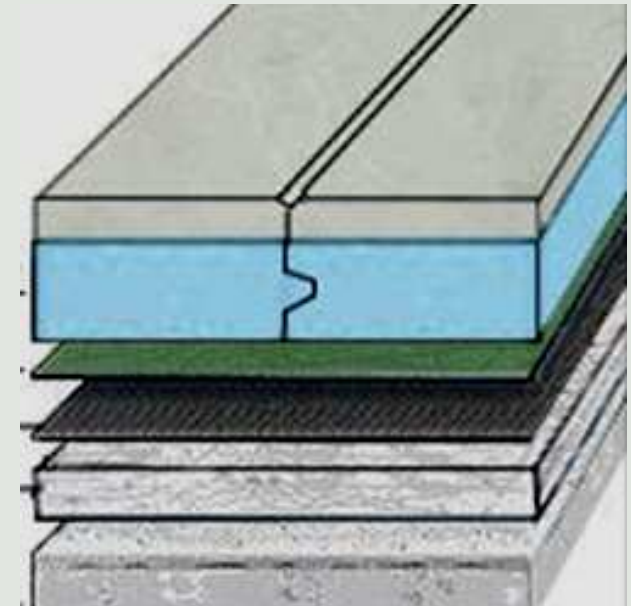
Izolacioni materijal sa:

- Zanemarivim absorbcionim osobinama (stirodur)
- Dobrim mehničkim karakteristikama

Potrebno je da bude zaštićen od:

- sunca (infracrveno zračenje)
- udara vjetra (sa dodatkom lakog betona, kamenim pločama, šljunkom)

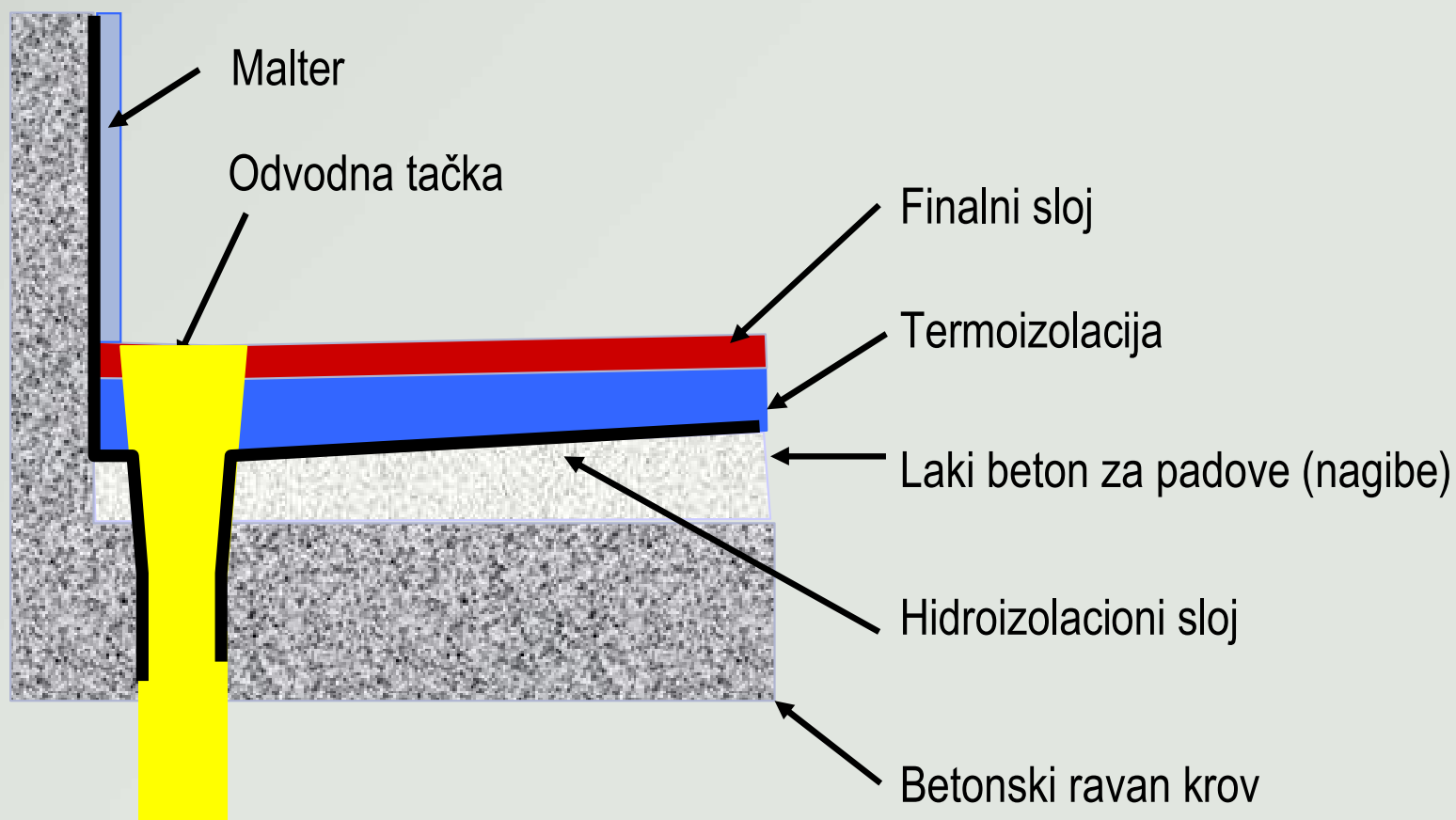
Napomena: "stirodur" je zapravo brend naziv određenog proizvoda specifičnog proizvođača. Slični proizvodi su dostupni od strane mnogih proizvođača ali pod drugim imenom.

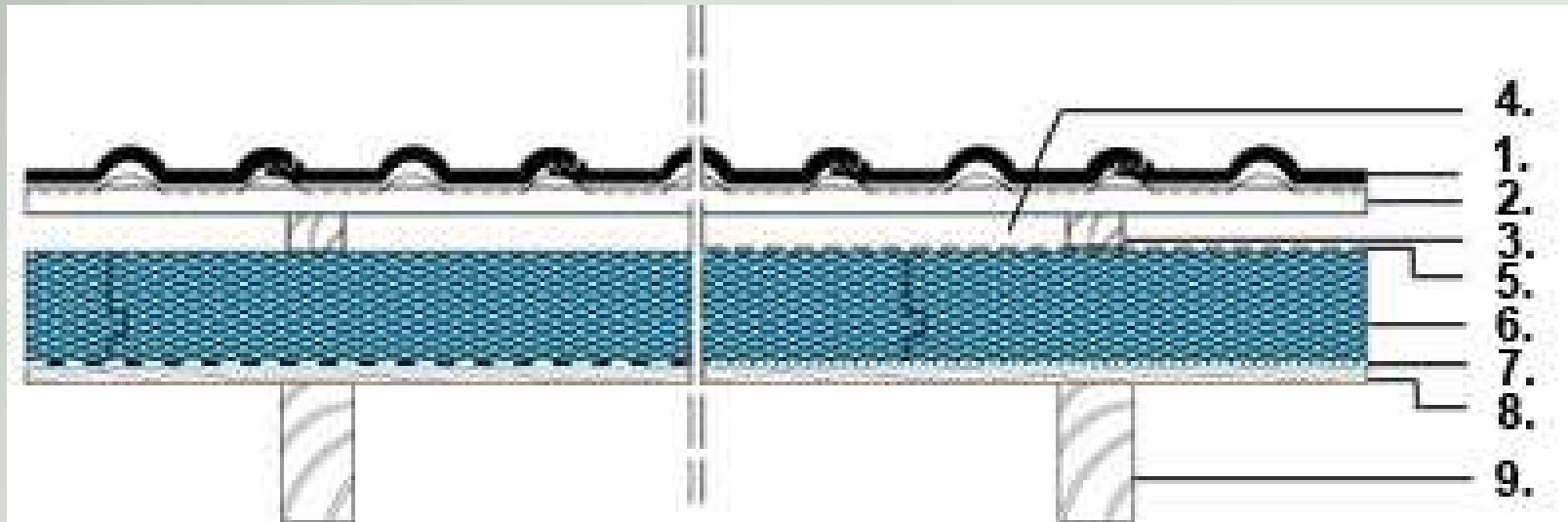
Posebnu pažnju posvetiti detaljima kod hidroizolacije

- Potreba za odgovarajućim nagibima za odvod kišnice
- Voditi računa o ivicama krova i tačkama za odvod vode

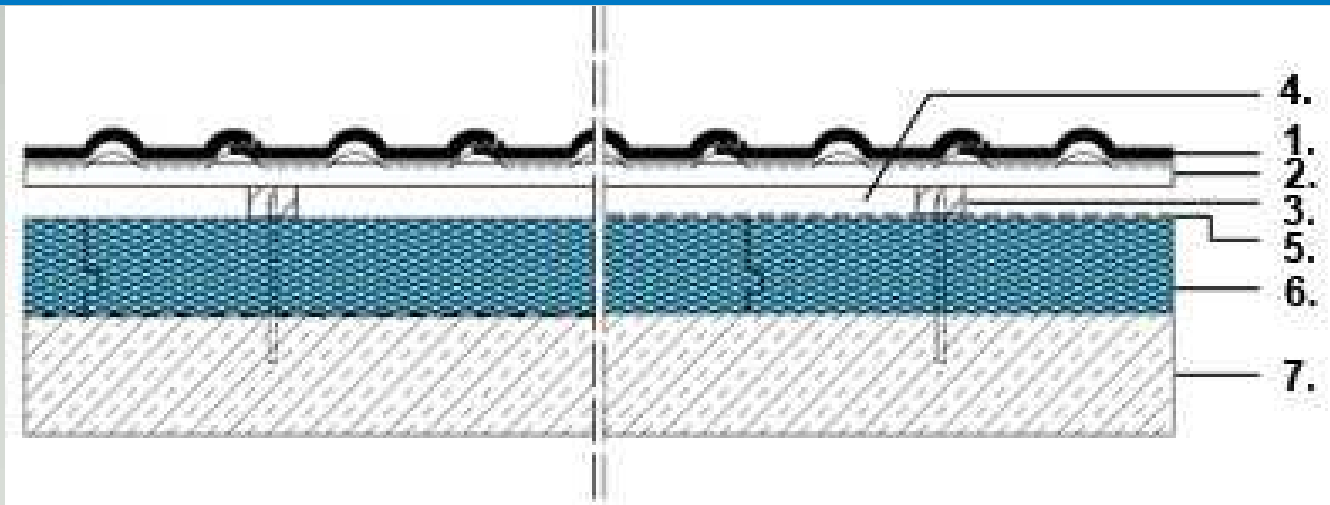
Termoizolacija drvenog kosog krova (inverzna)

1. Krovna pokrivka / završni sloj
2. Daska/letva
3. Nosač letve
4. Ventililacioni vazdušni prostor
5. Ventilaciona traka
6. IZOLACIONI MATERIJAL
7. Hidroizolaciona membrana
8. Parna brana (opciono)
9. Drveni okvir krova

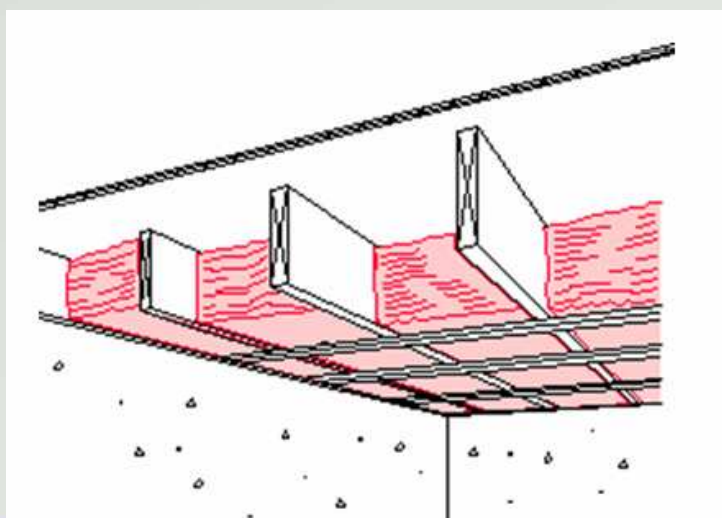
Termoizolacija betonskog kosog krova (inverzna)

1. Krovna pokrivka / završni sloj
2. Daska/letva
3. Nosač letve
4. Ventilacioni vazdušni prostor
5. Ventilaciona traka
6. IZOLACIONI MATERIJAL
7. Betonska ploča sa hidroizolacionim slojem

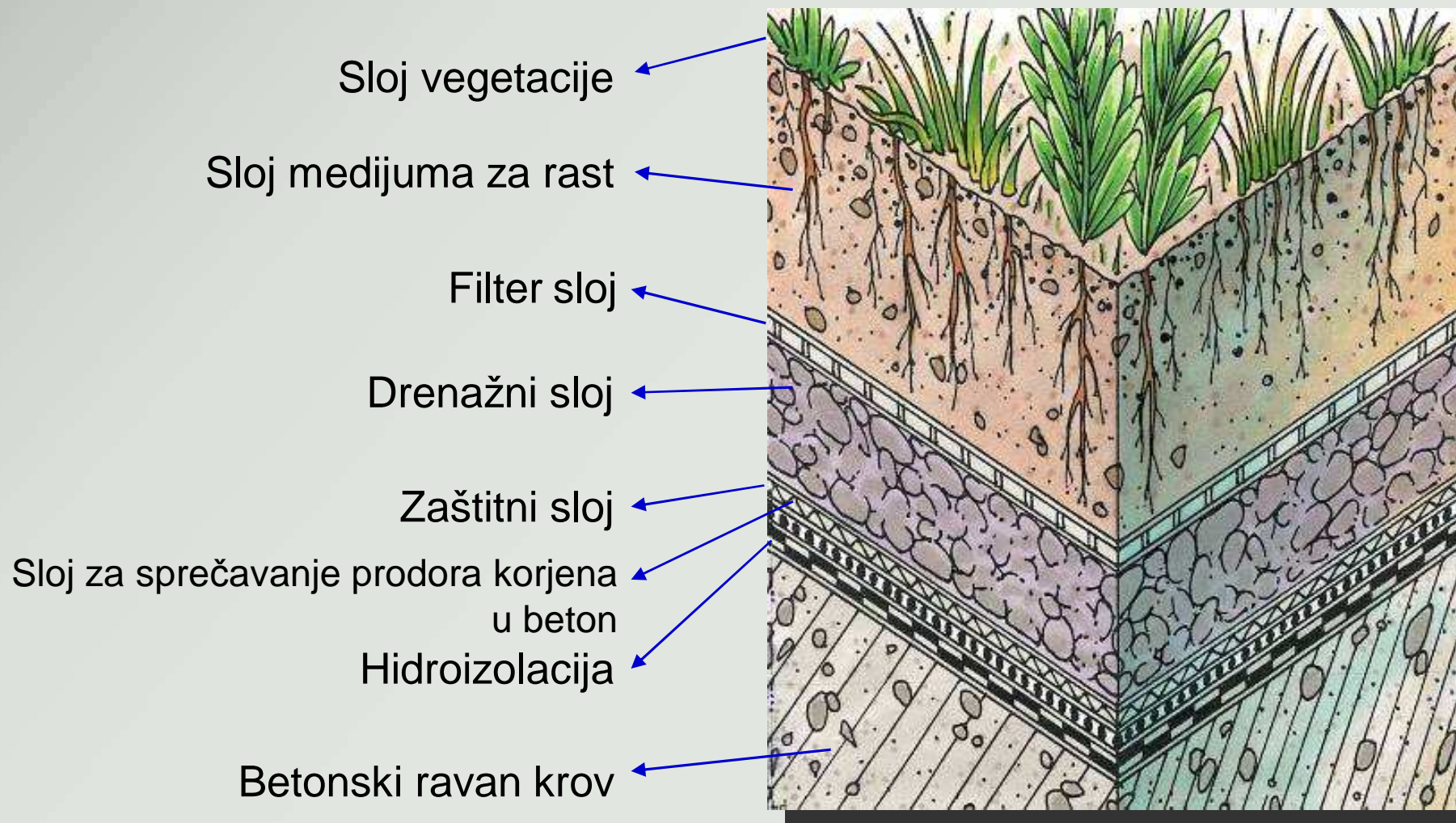

Postoje rješenja za sve slučajeve

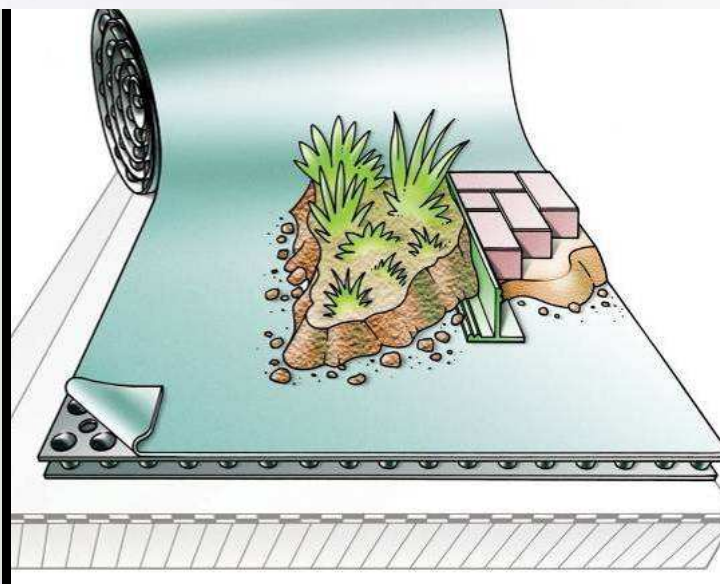
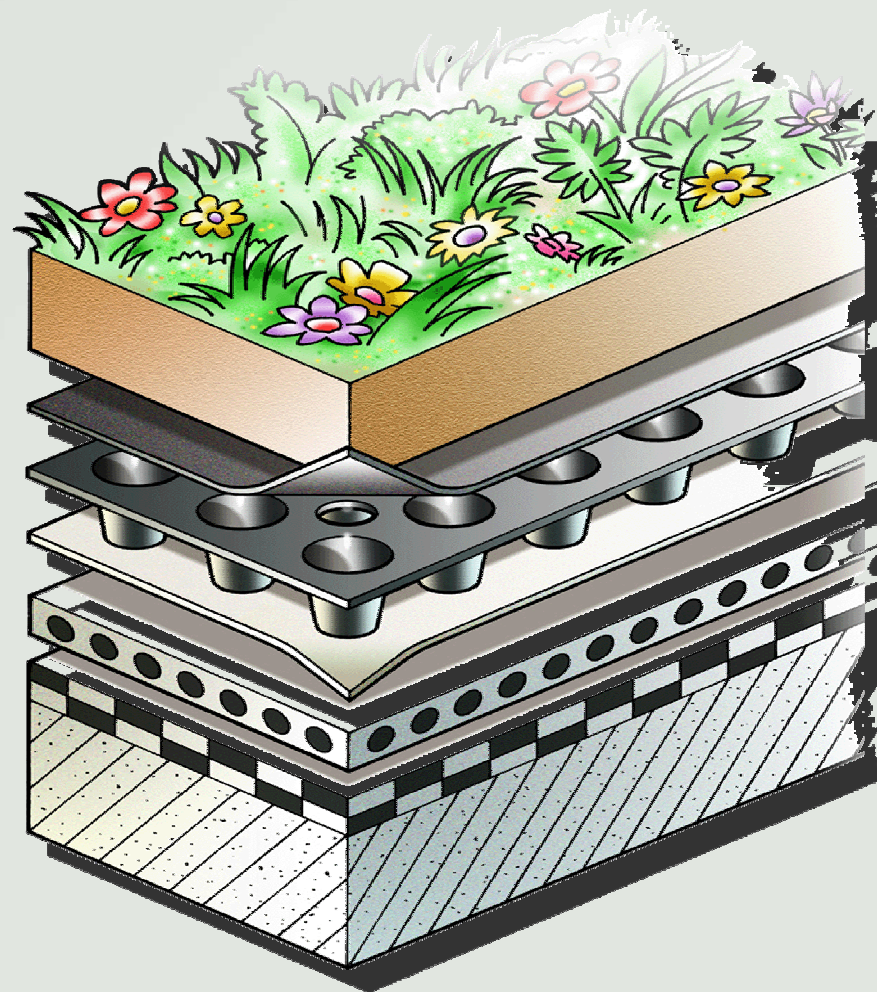

.... rješenja za zelene krovove

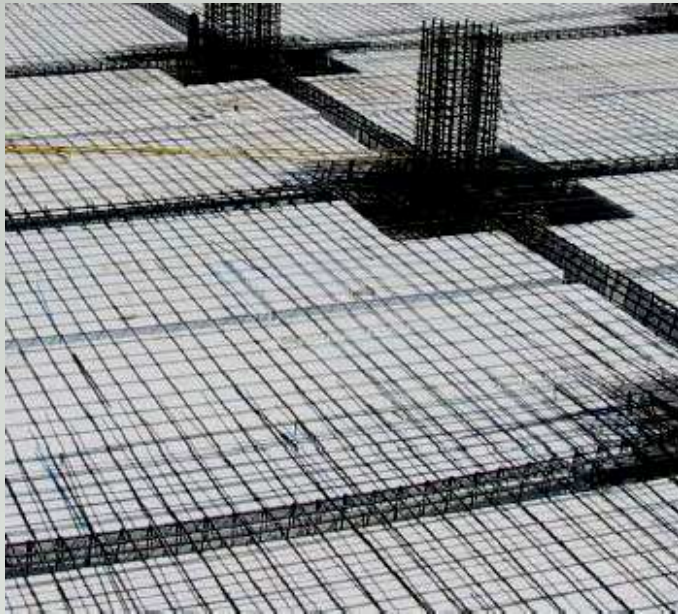

Postoje i kompletni sistemi za zelene krovove

TERMIČKA IZOLACIJA PODOVA

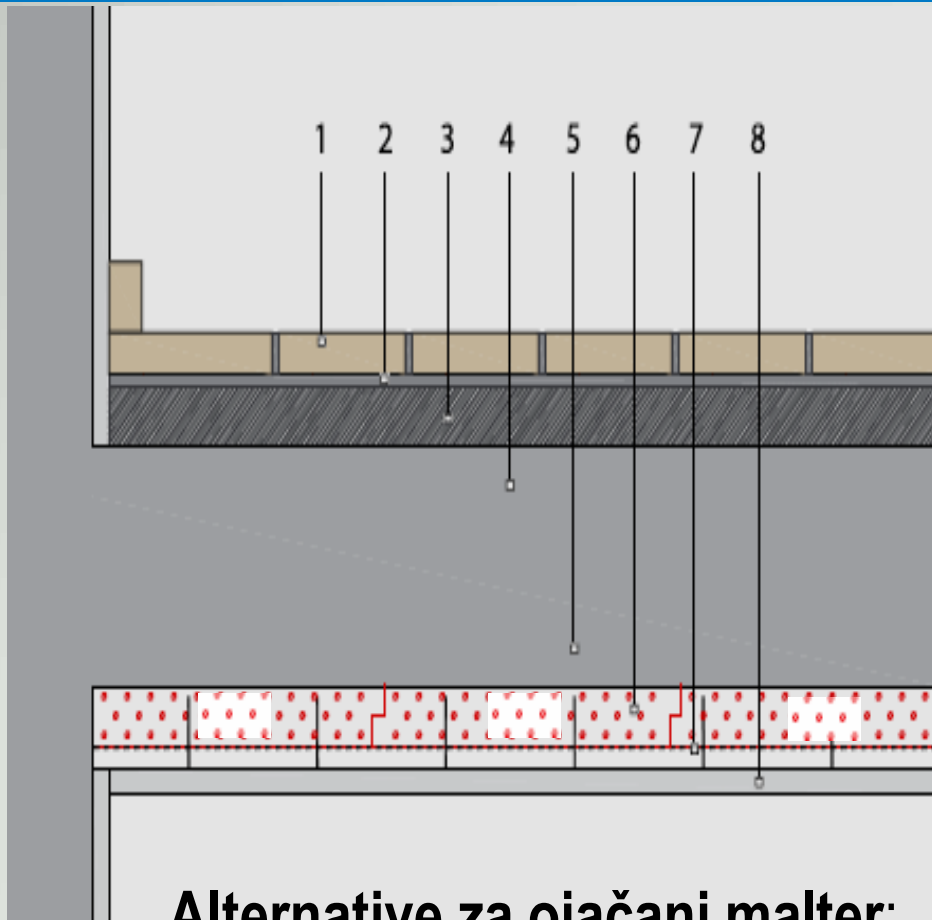

Termička izolacija postavljena
direktno u temelju

Tanak sloj perlitnog maltera
takođe može biti rješenje

Termička izolacija podova iznad negrijanog prostora

1. Podne pločice

2. Ljepak

3. Laki beton

4,5 Betonska ploča

6. Izolacija

7. Mrežica

8. Malter

(Ista tehnika kao i kod spoljašnje izolacije)

Alternative za ojačani malter:

- Koristiti metalne okvire i gips table (za podrume)
- Koristiti cementne table (pri izloženosti spoljašnjim uslovima)

ENERGETSKI EFIKASNI VRATA I PROZORI

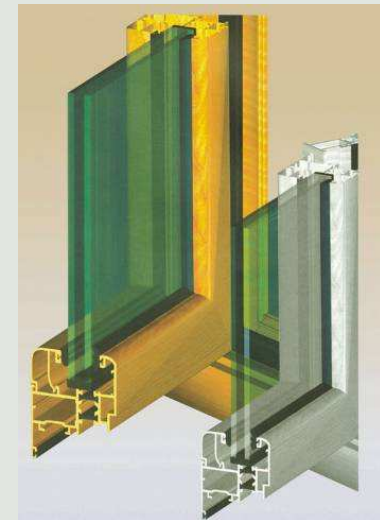
Jednostruko zastakljeni prozori sa jednostavnim metalnim ili drvenim okvirima gube energiju iz dva razloga:

- zbog loših izolatorskih osobina jednostrukog stakla i metalnog okvira;
- zbog nekontrolisanog prolaza vazduha kroz pukotine i zazore usljed slabog dihtovanja

U ljetnjem periodu dešava se obratan transver toplote, iz zagrijane spoljašnje sredine u unutrašnju prostoriju.

Rješenje je:

- Dvostruko zastakljenje
- Dobar kvalitet okvira prozora/vrata

Energetski efikasni prozori

Dvostruko staklo sa visoko-kvalitetnim modernim aluminijumskim ili plastičnim okvirom je dovoljno za južnu klimu.

U hladnijim klimama treba uzeti u obzir upotrebu:

- Trostrukog stakla
- Gasa argona umjesto vazduha u prostoru između stakala
- Okvira sa termoprekidom

Specijalni poliamid kao termički prekid

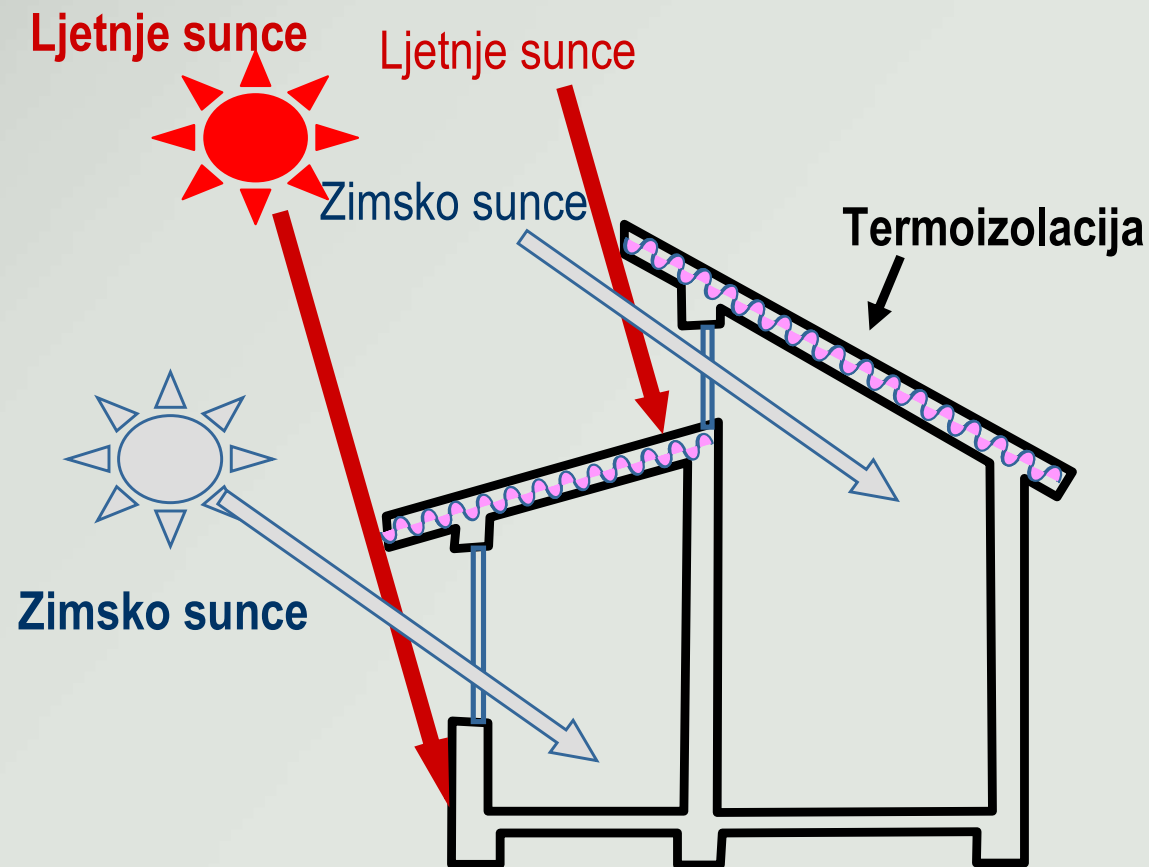

SOLARNI DOBICI, ZAŠTITA OD SUNCA (ZASJENČENJE)

Osnovni bioklimatski principi. To nam je potrebno!

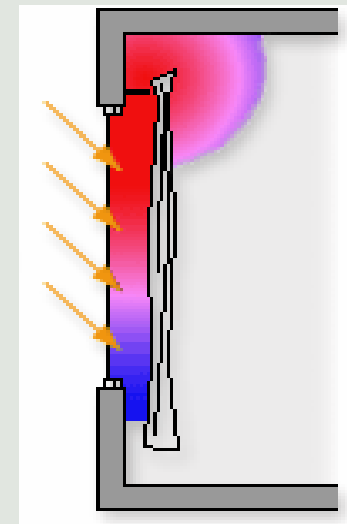
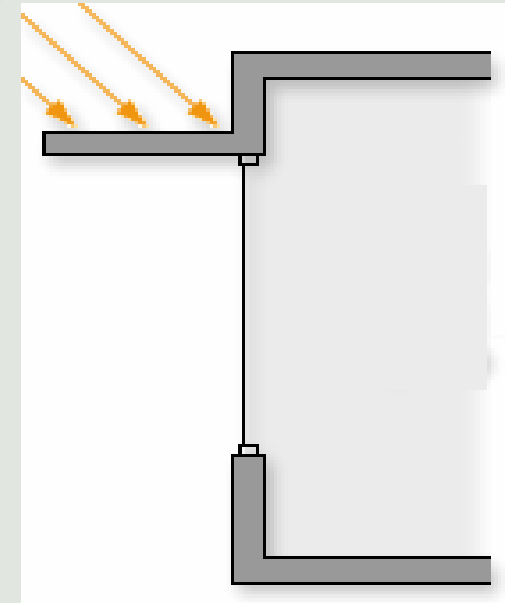

Sunce u toku ljetnjeg perioda je smješteno više na horizontu nego u toku zimskog perioda. Pametan izbor zasjenčenja neće ugroziti dobitke od sunca u zimskom periodu.

Unutrašnji sistemi zaštite od sunca nijesu najbolje rješenje

- Zavjese ili venecijaneri postavljeni sa unutrašnje strane prozora reflektuju samo dio sunčevog zračenja.
- Kad sunce “obasja” prozor, toplota ostaje zarobljena iza zavjese, podižući ukupnu temperaturu u prostoriji.
- Koristite podesive spoljne sisteme zaštite od sunca kao što su kapci, da omogućite dobitke od sunca u zimskom periodu. Na ovaj način možete smanjiti direktno zračenje i do 90%.
- Ako nema drugog rješenja koristite reflektujuće venecijanere ili zavjese svijetlih boja.

Širok izbor sistema zaštite od sunca

Sistem zaštite od sunca sa pokretnim krilima

Ispravna orijentacija (pozicija) krila sistema zaštite od sunca su veoma važna ako ista nijesu pokretna

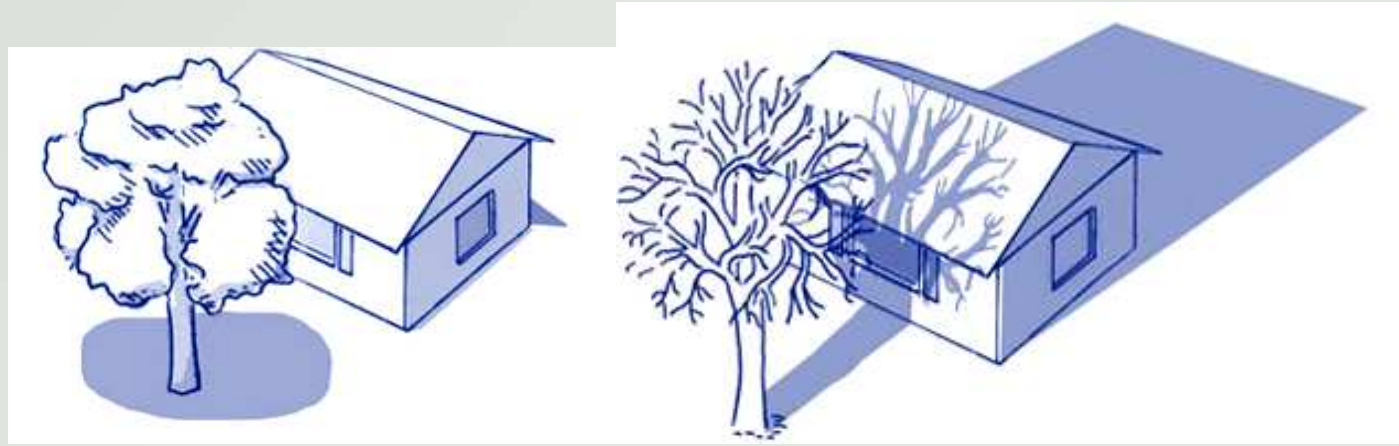
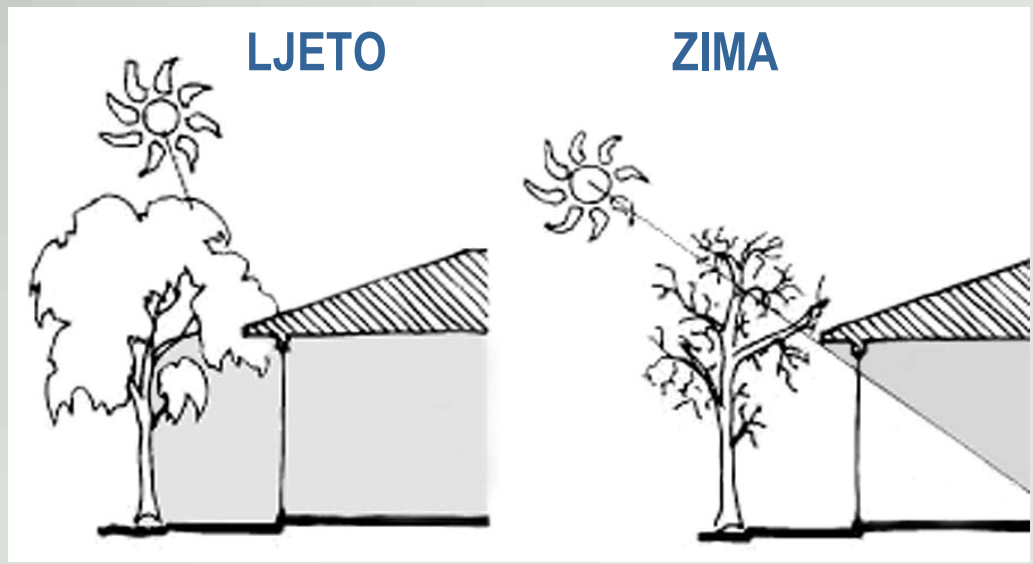

Zaštita od sunca pomoću fotonaponskih ćelija (PV paneli)

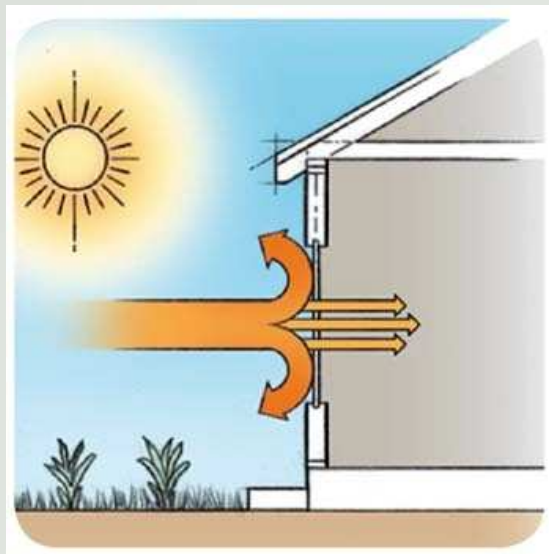

Listopadno drveće – pametna opcija (ali ne uvijek)

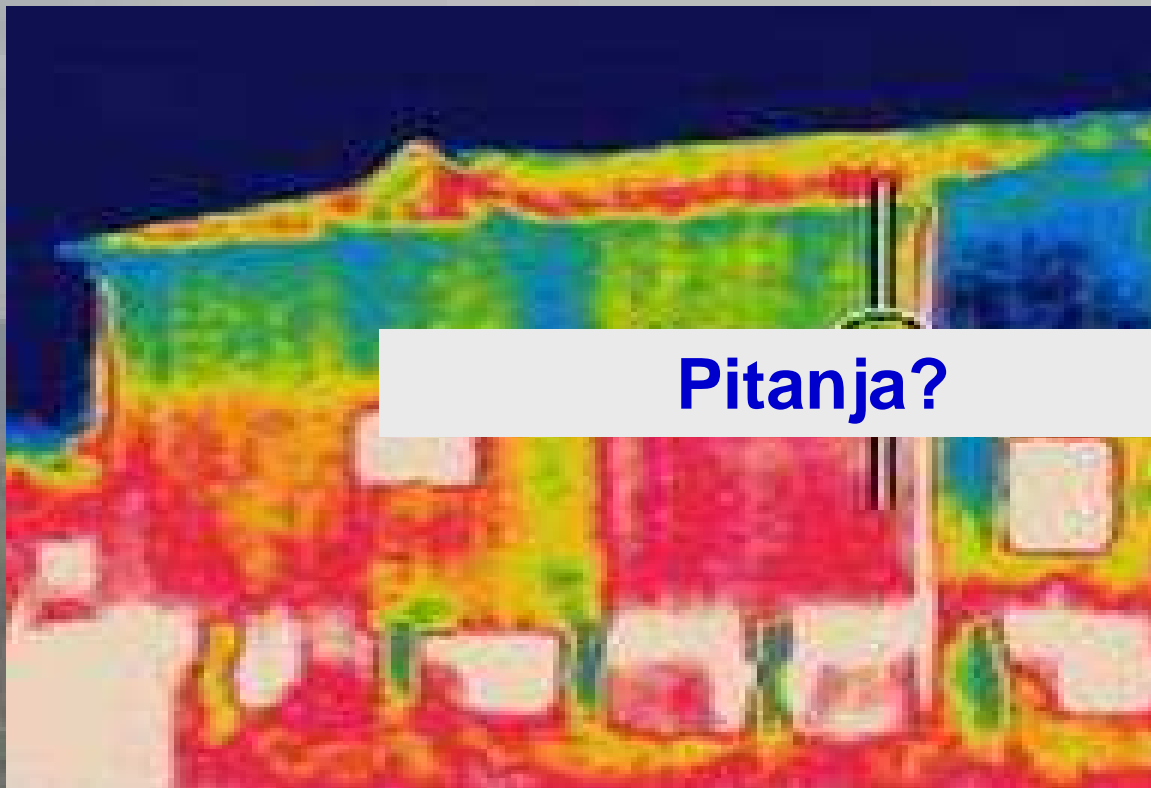

Nisko-emisiono staklo

- Nisko-emisiono staklo (ili nisko-emisiona folija na staklu) umanjuje zračenje, bez značajnijeg uticaja na nivo osvjjetljenja
- Ipak, na ovaj način se redukuju toplotni dobici tokom zimskog perioda na južnoj strani

Diskusija...

Pitanja?

